

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

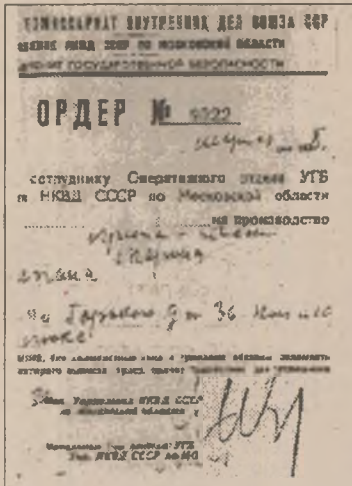
Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

11-17 octombrie 1995
(Anul XXVIII)

40

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

INCHIZITIA

ROSIE

(pag. 8-9)

Poeți de altădată din Cîmpulung Moldovenesc

CU O RECENTĂ ocazie, Viorel Catargiu, primarul orașului Cîmpulung Moldovenesc, mi-a dăruit o monografie consacrată frumoasei așezări de pe râul Moldova de către Grațian Jucan, un bun cunoscător al locurilor și autor al unor cărți despre Eminescu și despre folclor. Am răsfoit monografia, căutînd nume de scriitori. (Orice ar citi, un critic tot scriitori caută). Și am avut bucuria de a descoperi, printre oamenii de seamă care au trăit pe aceste meleaguri bucovinene, cîțiva poeți și literați a căror reputație a trecut de granițele fostului județ Cîmpulung Moldovenesc.

Luîndu-i în ordine cronologică, după anul nașterii, ca și autorul monografiei, primul care mi-a ieșit în cale este Teodor V. Stefanelli (1849-1920), prietenul lui Eminescu de la Viena și autorul navelor și plăcutelor *Amintiri despre Eminescu*, publicate la bătrînețe, în 1914. A fost judecător, pretor și deputat de Cîmpulung Moldovenesc, ales cetățean de onoare pentru contribuțiile sale la dezvoltarea orașului și la istoria lui.

Cunoscut lingvistului italian C. Tagliavini pentru studii de onomastică și patronimie, este Ioan Bilețchi-Albescu (1881-1962), specialist în greacă și latină, traducător al comediilor lui Aristofan.

Un bun poet a fost Gavril Rotică (1881-1952). Numele i l-am întîlnit cînd am alcătuit antologia de poezie modernă din 1968 și am avut o oarecare dificultate în a-l recunoaște, fiindcă poetul semna G. Rotică, așa fiind consemnat de Lovinescu, Călinescu și Piru în cărțile lor de *Istoria literaturii*. Îi aflu prenumele întreg abia acum, de la Grațian Jucan, căruia îi completez totodată bibliografia. L-am menționat în prefața antologiei printre poeții "susceptibili" a face parte din ea, deși, pînă la urmă, l-am lăsat pe dinafară. Călinescu îl așază în fruntea capitolului *Intimității* și-i citează trei poezii, cea de a treia puțînd figura printre modelele propriei capodopere, intitulată *Rochia de moar*.

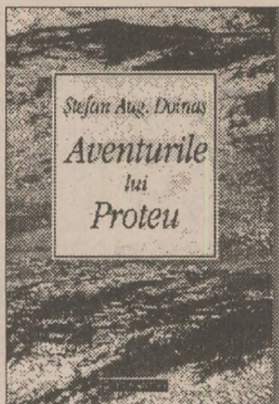
George Voevidca (1893-1962), citat și de Călinescu în *Istorie...* și de mine, în aceeași prefață la antologie, a fost profesor de română, latină și germană în Cîmpulung Moldovenesc, descoperit, ca poet, în 1919 de către N. Iorga. Grațian Jucan îi citează o epigramă despre orașul său: "Iată-o urbe ideală! Vîntul strînge, ploaia spală; Noaptea-luna luminează.../ Primăria-încasează!". Despre vînt și ploaie, m-am putut convinge eu însumi cu ocazia vizitei, despre încasări, aș fi putut să-l întreb pe primar. Am s-o fac altă dată.

Poeziile preotului George Antonescu (1908-1993) le-au plăcut lui Călinescu, Mircea Streinul și Perpessicius. Poetul a fost legat de gruparea *Iconar*. Mai spre zilele noastre vin Teodor Maricar (1911-1982), ale cărui volume de versuri apar după 1970, la o vîrstă destul de înaintată, cînd era de mult stabilit în Capitală, George Moroșanu (1911-1988) și Dragoș Vicol (1920-1981), prezent în manualele pentru gimnaziu cu proză de reporter, deși a fost mai degrabă poet.

Cu acest florilegiu de scriitori m-am întors din Bucovina, la începutul toamnei.

Poeme desăvîrșite

(pag. 5)

Scriitori germani în România

Fotografie de grup cu toamnă

(pag. 14-15)

Gugumăni înaripate

(pag. 12)

Polemici:

Bardul de la Copăceni Să ne trăiască!

(pag. 11)

Un cupon pentru Nirvana

(pag. 2)

CONTRAFORTde Mircea
Mihăieș

Un coupon pentru Nirvana

ÎN URMĂREAM, mai deunăzi, la televizor pe prim-ministrul Văcăroiu și n-am putut să nu-i admir olimpiana siguranță de sine și elocvența cu care împărțea populației cupoane de privatizare valorînd zero lei și zero bani. I-am remarcat chiar și un puseu de mîrlănie, prim-ministerială pînă în virful unghiilor, cînd le-a reproșat realizatorilor emisiunii că l-au obligat să vină la televiziune atît de tîrziu - era ora zece și ceva seara. Mi-am adus aminte că, în urmă cu trei ani, ne anunțase, pe același ton, că nu va părăsi fotoliul guvernamental pînă la viitoarele alegeri. Îmi amintesc și risetele mînzești ale parlamentarilor opoziției, care, la azul acestui banc savuros, dăduseră într-un fel de comă ludică și nu se mai puteau opri din hohote. Mai e un an, un singur an pînă la îndeplinirea profeției văcăroiene și cred că nimănui nu-i mai arde de rîs.

Pe ce se baza, în toamna lui 1991, Nicolae Văcăroiu cînd poza în cal de cursă lungă? Pe ce se bazau parlamentarii opoziției cînd își imaginau că Văcăroiu nu va prinde primăvara în jilțul părăsit de Petre Roman? Ei bine, greșeau pe care se bazau aceștia era tocmai Petre Roman. Numai că, la acea vreme, puțini bănuiau că Ion Iliescu nu e omul să facă aceeași greșală de două ori. Tocmai experiența Petre Roman ar fi trebuit să ne pună pe gînduri. După ce mizase, în vremile tulburi ale lui 1990, pe șarmul fizic al acestuia, Ion Iliescu a simțit că a sosit vremea revenirii la cenușul mohorit de pînă în 1989. Scoaterea de la naftalină a lui Teodor Stolojan - fost finanțist în ministerul de externe ceaușist, totuși -, om pe care Cotroceniul îl controla, probabil, prin dosare și contradosare betonate corespunzător, a fost o lovitură de maestru. Intrupare post-ceaușistă a lui Buster Keaton, el amîntea, în mod subtil, prin încruntarea permanentă și prin eforturile sisifice de a articula cîteva propoziții cursive, de un Ceaușescu în zilele lui bune. Un secretar general mai franc, care avea cinismul pozitiv (spre deosebire de cel negru, al lui Ceaușescu) de a-i anunța pe romîni că vor muri de foame.

Cu aceste atribute, probabil că Stolojan ar fi putut păstra puterea decenii în șir. Numai că interesele regimului pretindeau deja o altă strategie. După zgîrcitul Stolojan, trebuia să urmeze un personaj care să nu-i semene deloc - după cum Stolojan nu-i semăna lui Petre Roman. Era nevoie de un funcționar care să mintă fără să clipească. Reîntoarcerea la epoca promisiunilor nețărnuturite trebuia să aibă drept emblema un ins flecar, care să nu-și facă probleme din contradicții, discursuri ilogice și chiar minciuni crase. Cu aceste atuuri, Văcăroiu putea, și el, să

rămîna mult și bine la putere, apărut de umbrela iliesciană... ceea ce, vai, s-a și întîmplat.

Talentul esențial al lui Nicolae Văcăroiu este absența oricărui talent. Cameleonic pînă la anihilarea totală a propriei personalități, el reușește, însă, de minune, să treacă drept ceea ce nu este. El reușește să dea iluzia că e prim-ministru, într-o țară în care hotărîrile și strategiile se iau mult peste capul său. Paravan al combinațiilor subtile puse la cale de Ion Iliescu, el va rămîne prim-ministru atîta vreme cît incolora sa prezență va fi liantul între nevoia de imagine de onorabilitate pentru exterior și forțele naționalist-extremiste al căror reprezentant mascat este. Dacă Stolojan a fost salvat de americani și răsplătit cu un salariu bunicel la Banca Mondială, de soarta lui Văcăroiu se va îngriji eternul său protector, Ion Iliescu. Nu ne-ar mira ca, la sfîrșitul lui 1996, să-l vedem călcînd pe urmele lui Voican-Voiculescu, dobîndind liniștea meritată și titlul de "exceleță", care i-ar veni de minune. Întocmai celui de prim-ministru.

Ca toți activiștii aflați în misiune comandată, Nicolae Văcăroiu a început, de la o vreme, să mintă - în ciuda aplombului retoric exhibat pe micile ecrane - fără nici o tragere de inimă. Probabil pentru că minciuna e atît de mare, încît bietul de el abia o mai poate duce. Învîrtind limba de lemn ca pe un polonic în cazanul cu ciorbă al privatizării, Văcăroiu nici nu și-a mai dat silința de a fi măcar credibil. Lehămitea de a turna aceleași și aceleași goșoși i-a tocit elocința, încît nu-ți mai puteai da seama dacă premierul vorbește serios ori glumește serios.

Nu are nici un rost să insistăm asupra vastei diversități numite "privatizarea în masă". Ea nu e decît un truc ieftin, o demonstrație a valorii la care a ajuns în România milionul: zero. Probabil că lipsa de convingere a primului-ministru provine din presimțirea a ceea ce se va întîmpla în scurtă vreme. Cînd escrocheria guvernamentală, acest adevărat "Caritas" pe cupoane, va fi dată în vileag, probabil că se vor căuta și țapi ispășitori. Cînd bunul, blîndul, înțeleghătorul român va pricepe în sfîrșit că tot ce i s-a oferit sînt fiarele vechi rămase de pe vremea lui Ceaușescu, în timp ce întreprinderile rentabile se află demult sub controlul celor care astăzi împart cu atîta sprinteneală hîrțile frumos colorate, care valorează înfînit mai puțîn decît manopera cheltuită cu imprimarea lor, probabil că lui Nicolae Văcăroiu zîmbetul îi va îngheța pe buze.

Pînă atunci, însă, nu putem decît să admirăm siguranța de sine a guvernanților. Instalați în jilțuri pentru domnie lungă, ei omit însă că, pe zi ce trece, spațiul de manevră li se îngustează. Plozi ai tembelismului ceaușescian, șmecheri care ajung să fure din propriul buzunar, ei refuză cu obstinație să contemple dezastrul pe care îl lasă în urma lor. Însă deșertul, după cum se știe, se răzbuună. Înghesuiți, pe zi ce trece, ei vor trebui, nu peste multă vreme, să dea seamă de complotul pe care l-au urzit, cu atîta cinism, împotriva poporului român. Primii care se vor lepăda de ei vor fi aliații lor de azi, profitorii de profesie ai tuturor regimurilor. Cînd nu vor mai avea nimic de împărțit și cînd, cu burțile umflate, vor dori să se retragă să-și facă lunga siestă a lăcomiei, vor avea surpriza de a se vedea devorați de foștii lor servitori.

Siguranța de sine a Puterii - în toate sensurile cuvîntului - e perfect întrupată de persoana insipidă a primului-ministru. Tactica nu e nouă: un hoț e cu atît mai eficient cu cît reușește să treacă mai neobservat. În ce-i privește pe Iliescu și ai săi, ei au atins, la acest capitol, desăvîrșirea. Cupoanele de privatizare le-au deschis deja cărările spre Nirvana și, în acest sens, ei sînt de-a dreptul invizibili.

POST-RESTANTde Constanța
Buzea

PREMIUL întîi, pe care l-ați primit cu mărturisită uimire și firească bucurie la concursul literar brașovean "Cuvinte potrivite", este o întîmplare fericită, este poate semnul șansei dar și linia de start dincolo de care începeți să aveți responsabilități și obligații față de dv. însivă și față de talentul dv. Cât de greu sau cât de ușor se capătă locul cel mai bun într-o competiție de acest gen, pentru adolescenți, nu discut. Ceea ce aș vrea să încerc aici, acum, avînd la dispoziție trei *biete ultime încercări*, cum singur le apreciați, dar pentru care cereți *înțelegere*, este să vă indic locurile dureroase ale textelor, imaginile defecte, zonele obscure. Risc să vă înfurii sau, în cel mai fericit caz, să vă mîhnesc. Vreau să vă asigur că port o bună amintire și o caldă recunoștință poetului-redactor care, cu creionul în mînă, cu mai multe decenii în urmă, mi-a făcut observații pe primele mele poezii oferite spre lectură. Lecția aceea mi-a prins bine, reacția mea a fost de ascultare cuminte. Cu observațiile lui făcute aproape pe fiecare vers, cu jucăria metaforei desfăcută în bucățele, m-am așezat la masa mea modestă de începător și o noapte întregă am încercat să înțeleg ce am de făcut. Senzația mea a fost întîi de neputință usturătoare apoi de satisfacție, pe măsură ce îmi învingeam inerția în fața cuvintelor. Nu mi-a fost ușor să fiu de la început de acord cu binevoitorul coleg, mai vîrstnic. Mi-a trebuit ceva timp pînă să înțeleg valoarea gestului său generos și dezinteresat. Chiar dacă el nu era un mare poet, era un foarte bun redactor. Am evocat cele de mai sus cu intenția de a evita, pe cât posibil, o reacție negativă din partea dv. Pentru *Iubire de hîrtie, Solis dies și Adolescent* juriul concursului brașovean nu sunt convinsă că v-ar fi oferit laurii. Mai mult ca sigur că poemele cu care ați participat sunt mai vechi și mai îngrijite. Ce aș avea eu a le reproșa acestora trei? Primul se desfășoară astfel: *M-ai găsit în iarbă/Călcată de talpă uriașă/Zdrobită. Mică, ca o fărîmă.../M-ai confundat cu iarba/Și m-ai cules, în palmă./Mi-a trebuit mult, să se scurgă/Durerea din suflet/Prea udă, după o iubire uscată./De hîrtie./Picăturile mele/Au dat naștere verdelui./Pe care nu-l vreau/În ochii tăi, prințe...* Cîntătorul, care nu cunoaște tumultul sufletesc și nici decorul sentimental exact, amănuntele biografice, viața reală din care a fost extras cu nepricepută transfigurare poemul, nu are la îndemînă decît trupul și sufletul strict, de cuvinte ale poemului, pe care dv. i-l oferiți. Ceea ce este oarecum clar de la bun început este prezența personajului căruia, indirect, vă adresați, *prințul*, în ochii căruia, se înțelege din text, nu vreți să regăsiți culoarea *verdelui născut din picăturile* dv. De aici însă, poemul, citit în continuare în ordinea inversă a versurilor, începe să fie obscur. Cine, prin pana dv., îi adresează cuvinte prințului? O ființă? Un lucru? O fată îndrăgostită sau o scrisoare a acesteia către prinț? Prințul găsește în iarbă, *călcată de (o) talpă uriașă*, o scrisoare poate?, o *iubire de hîrtie*, în care o fată și-a pus tot sufletul îndurerat. (Între noi fie vorba, virgula din versul al treilea nu anulează păcatul cacofoniei *mică, ca*, iar virgula din al patrulea vers nu-și are rostul. Autoarei lamentoului i-a trebuit mult (timp? efort de voință?) să (i) *se scurgă durerea din suflet, durere prea udă*, (nefericită asociere!) *după o iubire uscată, de hîrtie*. Ce vor fi fiind oare *picăturile mele*? Lacrimi, rouă, seva ierbii zdrobite de o talpă uriașă, cerneala cu care a fost scrisă scrisoarea fetei către prinț? Vedeți, vă rog frumos, câte lacune (involuntare) conține acest mic, sensibil și imperfect poem de iubire. La fel de vulnerabile sunt și celelalte două. Pentru că spațiul nu-mi permite să le urmăresc vers de vers imperfecțiunile, lacunele, mă voi mărgini să spun, avînd în vizor finalul poemului *Adolescent*, că gîndurile nu vor putea fi niciodată *ștrangulate/de-un vîrf de cuțit*. Vîrfel de cuțit poate înțepa, poate străpunge, poate da cep și poate tăia, cum poate amenința, poate face să sîngereze și poate sclipi în lumină sau atinge, ușor, fără să rănească. În nici un caz *vîrfel* de cuțit nu poate și ștrangula. (*Fătu Andrada Ariadna*, 14 ani, Brașov).

Infecție 24, de luni până vineri,
puteți numi la Radio Total, între orele 22,00-24,00

TALK-SHOW-uri
LIVE

FM 94.2 MHz

RADIO TOTAL
837.37.90 / 837.59.45

Luni: Război și pace - Mihai Tătărescu
Marți: Cîntec de noapte - Cornel Nițulescu
Miercuri: Fum și virgule - Carmen Bendeoș
Joi: Fii înțelept - Elena Ștefănescu
Vineri: Tăcut de noapte - N.C. Măndăruț

România literară

Editată de

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Fireșcu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireșcu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Un lanț al solidarității

CONFERINȚA regională a PEN-Clubului român de la Neptun, din ultima decadă a lunii septembrie, reunind scriitori din țările vecine, dar bucurându-se și de prezența secretarului general al PEN-ului, dl. Alexandru Blokh și de aceea a unor oaspeți mai îndepărtați, din Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, a dezbătut, în trei sesiuni succesive și la mesele rotunde aferente problemele mereu acută a relațiilor dintre scriitor și putere, a drumului semănat cu obstacole de la adevărul artistic la implicarea politică, ceea ce în final s-a concentrat în formula: scriitorul puterii sau puterea scriitorului?

Comite o eroare de perspectivă cel care crede că răspunsurile erau dinainte prevăzute ori că un anume consens de culoare ar fi revărsat interesul asupra retoricii vorbitorilor, debateri de prima mână, precum Octavian Paler, Alexandru Paleologu, Nicolae Breban, analiști de talia Evei Tóth, Annie Bentoiu, Serafim Saka. Am putea spune, dacă termenul nu ar preta la deturnări de sens, că a fost mai degrabă vorba de un atelier destinat producerii de piese la prima încercare, dacă nu de un laborator cu fine cântare sub clopote de sticlă, comunicările reducându-se destul de strict la rezultatele unor observații directe (vezi Szilágy István:

"Literatura - marea învinsă a perioadei de tranziție"), al unor investigații (Adrian Popescu: "Carisma poetului și puterea"), la punerea în discuție a terminologiei tezelor (Mihai Ursachi: "Ce fel de scriitor și ce fel de putere?").

Ianus oferind simultan o frunte nimbă solară și o alta învăluită în tenebre, puterea a făcut obiectul unor amănunțite cercetări, spre a se conchide în ce măsură pactul cu ea poate fi un contract - și de ce natură - sau doar angajamentul înrobitor care zălogește pentru totdeauna talentul. Problema fiind, evident, de domeniul moralei suferă torsiuni fatale de îndată ce este relativizată și, practic, atunci când scriitorul își trece puterea autorității și-o și pierde, aspirată de o pompă insatiabilă. Scos la vânzare, talentul se oxidează. S-ar deduce de aici că destinul artistului creator al unui etern opozant, viziune romantică, învolburată, cu eclatante exemple istorice. Și nu numai cu ele, ci și cu cele ale îngerilor căzuți, subiecți în zilele noastre ai unor repetate operații de înălbire care, în cele din urmă, le trec prin pene.

Pe vremea regelui Soare, scriitorul chemat la Curte primea o bursă, aceasta îi era chiar înmănată într-o punguță de piele aurită. Dar, povestea cu amărăciune un ilustru beneficiar,

cel de al doilea vărsământ sosea fără punguță, iar pe urmă nu mai venea nimic, o pată, printre altele, în Soare! Regimul monarhiei divine avea conștiința bună, dar administrație proastă! Mai nou, în bastardul regim comunist, căruia i se citea pe chip reaua credință și unde cine nu se dădea părtaș ajungea vrând-nevrând adversar, scriitorul a fost pus în fața unei alegeri tragice, nu mai puțin dramatică în ultimele lustre ale regimului, când acesta a părut a se mulțumi cu tot mai puțin. A părut, fiindcă și în perioada declinului, a tins să se învigozeze din carisma scriitorului.

A face sau nu politică rămâne o dilemă hamletiană, în vremuri schimbate și nu prea. Desigur, conferința de la Neptun nu s-a erijat în tribunal, a fost o tribună a lucidității, un for al independenței și solidarității scriitorului, printre ale cărui libertăți se numără și aceea de a nu lăsa deoparte treburile cetății - și nu numai atunci când săgeata scitului îi vâjâie pe fereastră (Vizița la Muzeul arheologic de la Constanța și un tainic popas de noapte la Histria își produc, iată, efectele...).

Barbu Cioculescu

Ocean

Folclor nou

*Că hain s-au arătat
Și la țară au prădat...
Dijmăritu și oeritu
Lua totu îndoitu
(Cronica Hangerli,
1799)*

NU DEMULT, televiziunea franceză, îngrijorată de soarta țiganilor în lume, a prezentat o emisiune bine-făcută, în care - chemat în ajutor - Yehudi Menuhin a excelat cu vorba și cu vioara. A folosit arcușul și pentru un moment de înfrățire, cântând împreună cu o remarcabilă formație de muzică populară, "le taraf de haiduks". În repertoriu - surpriză! - o moritate actuală în care, improvizat de fiecare dată, textul e cântat și recitat, după modelul cântecelor bătrânești.

Am încercat să transcriu fidel ce-am înțeles din cronica haiducilor țigani.

Foaie verde foi de foi
În ziua de douășdoi
A venit vremea 'napoi
Să trăim, frate și noi.
Ciocoi se-mpotriveau
Ca să trăim în dreptate,
Să trăim în libertate.
Foaie verde-o vioara
Acolo-n Timișoară,
Iar studenții ce făcea?
Logicele le lua
Și pe străzi, frate, pleca
Și din gură preciza:
"Jos cu dictatoriă"
Tiroriștii ce făcea?
Tunurili le scotea,
În popor, frate, trăgea
Și cu apă îi stropea;
Cu apă nu răușea,
Tancurili le scotea
Pe popor că-l omora,
Pîn spitale te băga.
Foaie verde-o vioara
Iar studenții ce făcea?

La mașină se suia,
La București că pleca,
Drumul Taberii intra,
Din mașină că striga:

"Săriți fraților români
Ca să scăpăm de păgîni!"
La palat că ajungea
Și din gură că striga
"Jos cu dictatoriă!"
Ceașescu c'auzea...
Iară Bobu ce făcea?
Un ilicdopter că chema
Și cu el, frate, fugea,
La Tîrgoviște-ajungea.
Poliția ce făcea?
După el ei se lua,
Pe Ceașescu că-l prindea,
Într-un tanc că îl ducea
La București că-l aducea
Într-o odaie-l punea
Și cetea a-l judeca;
Un doctor, frate, venea
Tensiunea de-i lua.
Procurorul judeca
Ievidențili așa:
"Ai mîncat Românià!"

De unde se vede în toată
limpezimea, cum obișnuiesc
să macine morile nepotolitei
Clio.

Paul Miron

În visul lor

Sunt totdeauna tineri,
Chiar cei plecați de mult,
atât de tineri încât uneori
îi recunoaștem greu și prea târziu
și atunci poate de ciudă, se transformă
și dispar.

Dar când rămân pe scena ce străbate
hotarul nevăzut
când ne apar în vis, așa cum vor,
căci el aleg și măștile și anul,
sunt regizorii și actorii
și noi visând jucăm în visul lor

Singuri treceam

Treceam ca prin nori printre ramuri,
desișul pădurii, întunecații munți
deșertul
nu ne modificau traectoria.
Negre ninsori acopereau urmele
lăsate

și nici o frunză desprinsă, nici o adlere
nu păstrau o clipă
semnul trecerii noastre.
"Atunci"
"În acel loc"
ce rost mai au?
Când totul va rămâne neschimbat
În ceasul fără capăt
și nici un martor nu va spune că am fost.

Popas

Moartea ațipise pe marginea drumului,
Își adunase pudic genunchii,
o mână întoarsă îl acoperea gura,
lumina puțină de sfârșit de zi
aruncase peste orbitele goale pleoape de
umbră
și pe sideful pomeților surâsul copilului
adormit,

după ore de joacă.
Moartea visa.
O clipă mă bătuse gândul să o las,
să mă strecur și să-mi sănui calea
singur, prin nesfârșitul șes.
O clipă numai nebunescul gând mă ispitise,
alături,
dar cuminte m-am așezat lângă ea
și-am așteptat să se trezească.

Alexandru Vona

Fotografie de Tudor Jhebeleanu

Elena STEFOI

La mijloc de drum

Un alt timp altă ierarhie a măștilor
bătrînii susțin că natura însăși
e pe cale să-și piardă simțul măsurii

nou-născuții nu văd pe celălalt mal
decît reptile cu față umană jucării de desfăcut în
bucăți

alergînd de la unii la alții se bilbîie memoria
mea
mușcă țărîna flutură steagul victoriei
o călăuzește un nor ironic întesat cu lozinci
o soarbe o groapă provocatoare în care colcăie
noile coduri

am dorit să-i înțeleg și să-i apăr pe cei dinainte
îi voi putea oare face să plîngă de bucurie pe cei
care vin?

Înainte de vamă

Motto:

*Cel ce se teme mai mult
De o schimbare decît de o nenorocire
Cum să se împotrivescă nenorocirii?*

(Max Frisch -
Biedermann și incendiatorii)

Demn și de-a bușilea pe podul unei noi etape
artistice
te-ai dezmeticit la cîțiva metri de vameși
abia scăpat dintr-o dușmănoasă placentă

cele cinci simțuri la pîndă de frica normalității
după ce decenii la rînd ți-ai urît auzul și văzul
bucurîndu-te că-ți cresc gheare și că limba în
care adormi

e din ce în ce mai grea de otravă

în urmă gustul întortocherii topăiala parodică
puterea de a-ți dori în viață fiind
nimic mai mult decît le poți dori morților
în față șansa de a apăsa pe buton
pentru a afla unde ești
și încotro e calea cea dreaptă

coșmarele tinereții te trag înainte
mîndre nevoie mare că au primit o viză multiplă
că pot sfida asemeni unui năbădăios concurent
gramatici obiecte deținători de conturi în bancă
zeii din poala mamei te trag înapoi
ca pe-un ghem pierdut pe fișia de graniță
ca pe-o literă mică rușinoasă greșită
într-un pomelnic modest

*numai singura ta poveste de dragoste
încalcă parapetul se aruncă în gol
și-ai vrea s-o salvezi dar o lași să-și găsească
sfîrșitul
pentru că n-ai învățat încă să te ții pe picioare.

Tablou de duminică

Trece o armată de idoli prin fața ferestrei
mă uit la ea ca la propria-mi nebunie
nici nu mă caută nici nu așteaptă s-o-nving
cu unelte de gospodină modernă cu șiretlicuri
vechi de cînd lumea îi ajunge să știu că există
că mi-e greu să vorbesc despre ea

înoată o armată de sirene ursuze
sub temeliiile casei
porția mea de oxigen se reduce

4 România literară

pe măsură ce fiecare din ele
îi dorește celeilalteia răul
îi surpă lumina din ochi
amintirea de care împreună s-au lepădat
după ce ca pe un mijloc de camuflaj
au folosit-o jucîndu-se de-a războiul

rînd pe rînd vor încerca să spargă podeaua
să sară peste pervazul plin de ghivece
să înfrunte armata nepăsătoare de-afară

se feresc toate de privirea mea
ca de viitoarea lor nebunie
nici nu le pasă că azi le-am croit
o ieșire la mare un paradis insular
un teanc de reîncarnări rînduite
într-un teanc de ignifuge dosare

Oglindă sub leagăn

Zonă minată - ruinele unei fîntîni
în care a coborît
șirul vietăților de la începuturi
amețite de bucuria că vor afla
cum te înalți din gheara fărădelegii în rai
în timp ce toți te arată cu degetul
că niciodată întreg la minte
nu vei mai fi

multe și nemiloase - cînd turmă cînd stol
au plecat pe rînd și n-au mai venit
s-a dus să le caute o femeie îndrăgostită
și dusă a fost
a plecat după ea folosind
cercul vicios ca pe un colac de salvare
diavolul androgin întrupat
într-un raft de bibliotecă
și n-a găsit cale de-ntoarcere
s-au avîntat să-l salveze
o armată de vrăjitoare un sobor de meșteri
făcători și desfăcători de destine
și nimeni nu știe ceva despre eroi sau învinși

m-am trezit la un început de istorie
în leagănul de deasupra fîntînii
am privit în ea ca-n oglindă
și toți cei rătăciți în sufletul meu
s-au uitat dintr-odată la mine
dar dacă erau morți îmi vorbeau și-i înțelegeam
iar dacă erau vii n-aveau glas
în schimb pregătiseră cărămizi și mortar
așteptînd să-i văd și să-i număr ca să poată
începe

zidirea ieșirii spre ceruri

O epopee inițiativă

Într-o zi oarecare pe cînd deasupra orașului
dormita un șarpe decăzut din starea de meteor
și eu prețuiam țesătura viselor lui
pusă în vînzare pe o tarabă cosmopolită

drumul fără întoarcere s-a așezat cuminte la loc
potrivit
în strofa abia terminată în închipuirea colcăitoare
a prezentului simplu
fiecare fir de cenușă s-a umplut de lumină
și ca un Iov părăsindu-se pe el însuși
am înțeles că urmează să uit
culcușul călduț din molozul dezorientării
arta de a vedea în primul rînd cu urechile

de fire încîlcite care nu mă puteau înțelege
dar aveau mare nevoie de un suflet în plus
trăgeau împreună clasicii morți și cei încă în viață

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumar

Fratele lui Robinson Crusoe

Apollinaire mi-a spus: "Cînd Maia
Trece prin ploaie, ia foc ploaia!"

1. Ziceți-mi Emil. Sînt fratele lui
Robinson Crusoe. Nu cel dintîi, fost locote-
nent-colonel într-un regiment englez de
infanterie din Flandra (comandat mai înainte
de faimosul colonel Lockhart), și ucis în
bătălia de lîngă Dunkerque, purtată împotriva
spaniolilor, ci celălalt, mijlociul, despre care
Robi, prîslea naufragiat ferice pe-o insulă
pustie pe naiba, alintatul papagalilor gîdili-
cioși și-al caprelor voioase, n-a știut niciodată
ce-am ajuns. E timpul s-o aflați voi, rătăciți
cititori, înverșunate cititoare, și-ndeosebi tu,
fragă *Maia Morgenstern*, actoriță genială (pur
și simplu, mîrșav și complex!), doamnă cu
cameleoni gentili, iluzie cerebro-spinală,
sublimă haidamacă a sufletului meu de copil
detracat în amnezii și steve dulce. Pentru
tine-s deci, acum, aici, banditu, telefonardul
vesperal, un frige fluturi la motani, un stoarce
rouă din surcele, un freacă ghizduri, linge
jgheaburi la fîntînile rujate, un scoate cercuri
de la poloboace, spre a le rostogoli, c-o riglă
lungă, păstrată, în praful cosmic, cosmetic,
etilic... Iar doagele vor putrezi, dospa, topi...
Pumna-reta-pumna-pi! Mi s-a pus un nod în
crieri, surioară, surioară... *Prietenul la
nevroză se cunoaște!!*

la știrile de seară urma să se-anunțe
cum poți scăpa de răutatea aproapelui
prin metoda cristalelor vindecătoare
care au ajuns să înlocuiască
treptele de la pivniță crucea firul de busuioac

tropotul culorii coborînd din înalțuri
și interesele omenești grăbindu-se spre
teleimprimatoare
s-au încrucișat la cîțiva metri de mine
chiar în clipa cînd îmi luam rămas bun
de la opticianul de pe Kantstrasse
după prima probă a lentilelor de contact.

Oricum o echipă

În forță cu duioșie și cu umor
ca în marile cărți ca pe o scenă cu trape
o vară întreagă culesesem aplauze
hrănind cu vîlvătăi o răpciugoasă singurătate
cum altădată în curtea unei case de țară
nu copilul care am fost ci doar limba lui
se juca de-a sminteala

fără potcoave cu albeață pe ochi
ar fi dorit să mă facă să înțeleg
cum murise mama
ca să poată trăi liniștit
un bărbat oarecare
și cum tatăl tău plecase în lume
pentru a pedepsi o femeie
ce urma să te nască
dar se lăsa în voia drumului
cătrecăva diferit exact special
și ieșea din pielea ei ca dintr-un clișeu
ori de cîte ori aveai nevoie de ajutor
la desfăcut în bucăți hățiușul din jur
la cărat cărămizi
de pe ținutul fericirii învățate la școală
la temelia unui chin năzuos despre care
nimeni nu vorbise vreodată

Poeme desăvârșite

Dincolo de "Surîsul abundenței" Autoportret proteiform
 Fidelitate mișcătoare Masca de sub mască Axis mundi
sau coloana vertebrală Ridicolul Cămașa de forță
Adevărul poetic și adevărul nepoetic

Ștefan Aug. Doinaș, *Aventurile lui Proteu*, Humanitas, București, 1995, 144 p., preț neprecizat.

A SPUNE că ultimul volum de poezii al lui Ștefan Aug. Doinaș, *Aventurile lui Proteu* este cel mai bun, că este extraordinar - atunci când nu mai puțin de treisprezece îl preced - sună aproape ca o necuviință. Nu voi renunța însă la această opțiune personală, ci voi încerca s-o justific. Constant cu sine însuși, Ștefan Aug. Doinaș răspunde constrângerii istorice (să o numim, în prezent, senatorială) nu printr-o diminuare, ci printr-o creștere a forței de creație, prin "rodnicie". Aceasta era concluzia înnoitoare a monografiei critice a lui Virgil Nemoianu (*Surîsul abundenței*, Ed. Eminescu, 1994) dedicată poetului. Iată că ea se confirmă prin apariția unui nou volum: dincolo de surîsul abundenței tot abundență creatoare este. În *Aventurile lui Proteu* se reconfirmă majoritatea remarcilor lui Virgil Nemoianu asupra liricii lui Doinaș, de la tendința de sinteză împlinită în moduri diferite încă din primele sale cărți pînă la o anume poftă "a angajării și a răspunderii" vizibilă în *Vinătoare cu șoim*, de pildă. Există pretutindeni în creația sa o unitate pluriformă a cărei imagine simbolică ar fi putut fi - și este în ultimul volum - Proteu. De aceea *Aventurile lui Proteu* nu este un volum "obișnuit", este o cheie cu care se pot deschide toate volumele precedente.

Aventurile lui Proteu reprezintă cel mai amar și mai senin și mai bogat autoportret al poetului. Imaginea este mișcătoare, dar fidelă sieși. Fidelitatea - o spun măștile proteiforme - e posibilă numai prin schimbare. Încremenirea într-un singur tipar înseamnă îngheț, moarte și trădare. Poetul proteic este solitar și participativ, se caută pe sine în tot ceea ce-l înconjoară și în valurile alterității. *Ipostaze* și *Metamorfoze*, primele două cicluri sînt unul și același portret, de pe a cărui față măștile cad una câte una. Imaginea se

îmbogățește pe măsură ce ele se desprind de chip. Dar sub mască e mereu altă mască și nimeni nu poate ști dacă, întâmplător, una dintre forme nu este cumva chiar chipul adevărat. Dacă acesta există. E formulat aici - Doinaș a făcut-o și explicit în volumul de eseuri *Măștile adevărului poetic* - "principiul însuși al lirismului". Dincolo de sensul totalizator al acestor două cicluri, poemele de aici reprezintă, fiecare în parte, piese remarcabile ale liricii lui Doinaș: fără pierderi, eșecuri sau inegalități.

Construcția *Ipostazelor* este originală. Fiecare poem este tăiat la jumătate de un vers esențial, izolat de rest prin două fișii albe, de tăcere. În rotirea "ipostazelor" efemere *versurile din mijloc* sînt elementul neschimbător, osia lumii lui Proteu. E limpede că fiecare om e un Proteu, că nimeni nu-și poate păstra chipul și identitatea decît, eventual, sub forma unei coloane vertebrale: la Doinaș ea se înalță din vertebrele mediane ale poemelor. O bogată tradiție clasică e prelucrată în aparatele de distilat ale poeziei contemporane. Din mitic și mitologic, din seninătate, echilibru, tragism se naște adesea actualitatea, anxietatea, distorsiunea și deriziunea. Versul din mijloc nu e în stare să echilibreze întotdeauna greutatea poemului, e înghițit, se pierde, ca în această formidabilă mască a unui Lucifer condamnat încă înainte de a avea o vină, prea senzual printre făpturi îngerești fără de sex și devenit înspăimîntător de puternic sub sfichiuri batjocoritoare (32):

" (...) Cu mult înainte de a-i fi apărut
păroasa copită era huiduit.
Ochii lui erau ca două eleșteie aprinse
în care se-ncalcă broaște;
Gura lui imensă și știrbă, neagră și
fragedă, ca un munte răsbusit. (...)
Cu săbiile lor i-au făcut în frunte un
stigmat sîngeriu ca un ciclămen
Care fermentînd de disprețul și scîrba
tuturora s-a însulfurat.
Pînă ce într-o zi, cînd tocmai strigau:

Doamne, cît poate fi de ridicol!...

El s-a urnit din pătulul său de smoală
și foc, și era neverosimil de mic;
Dar Pămîntul îi atîrna bătăbătîndu-se
între picioare ca un testicol.
Și atunci s-a făcut tăcere." (...)

Zei și Dumnezeu, timpul și anotimpul (aici, toamna), istoria și poezia se disting pe cîte una din măștile eului, aluîndu-se una pe alta. Întrebarea finală "Arăta-se-va îngerul?" poate fi îndreptată spre sine: arăta-se-va îngerul pe una din aceste măști? *Ipostazele* fac corp comun cu *Metamorfozele*, doar că acestea din urmă sînt controlate de forma sonetului. (Ar fi ușor să se facă apropierea sonetelor lui Doinaș de sonetele lui Shakespeare sau de cele "închippuite" ale lui Vasile Voiculescu, a *Metamorfozelor* de cele ale lui Ovidiu, a *Psalmilor* din acest volum de cei ai lui Arghezi dacă nu cumva ai lui David etc. Dar asemenea trimiteri, aflate prea la îndemînă, trebuie evitate întrucît toate ciclurile din volum își răspund, și corespund unui unic portret profund original. De aceea nu insist nici asupra temelor și formulelor lirice care revin obsedant în creația poetului). Dacă "clasicul" Proteu se lăsa văzut ca panteră, mistreț, leu, dragon, arbore, flu, foc etc., poetul-Proteu se prezintă în sonete ca broască țestoasă, focă, Ioan Botezătorul și călăul său, dropie, salcie, sirenă..., forme alotropice ale aceleiași substanțe "murind fără-a muri în mii de feluri" (52). În simplitatea liniei lor clasice, cele XIII sonete sînt desăvârșite. Ar trebui citate toate, dar cum nu e posibil aleg, la întîmplare, un catren și două terține din sonetul VI: "Prin tuburi strîmte dulcele și sarea/ mă-nfrăgezesc. O

arie-nvechită/ mă-mprejmuie și-ncearcă să-mi înghită/ delirul frunzelor și nepăsarea// Îmi place-această stare ce mă pierde/ în foșnet tandru și lumină verde/ Să fii copac, și iarna să te scuturi// de tine însuși, - ce vîrtej de ore/ încete, iuți, tăcute și sonore!/ Adorm sub fulgi și mă trezesc sub fluturi." (48)

Psalmii stau în "cămașa de forță" a iubirii dintre om și Dumnezeu. Tonul dialogului este familiar, cu reproșuri supuse sau nesupuse, pretenții rostite tare și asumate culpe inițiale. Poetul nu renunță nici aici la mutațiile sale proteice, el se identifică rînd pe rînd cu tot ce e păcat și "erezie", rămînd în același timp și prizonierul cămășii sale de forță, iubirea creștină. O iubire care are, de o parte și de cealaltă, toate "defectele" dragostei obișnuite: "Te știu gelos, teribil de gelos/ pe tot ce am, și-adun, și strîng în brațe/ aici, cînd nu Te-mbrățișez pe Tine..." (82). Cu un titlu ludic, *Friday Midnight's Suite*, partea mediană a volumului, aduce o relaxare față de precedentele *Ipostaze* și *Metamorfoze* și față de următoarele cicluri, *Psalmii* și *Elegiile*. - Dar la nivel tematic aventura nu se întrerupe. Ajunge să urmărim cîteva titluri: "sunt cel dintîi dumical", "sunt foc", "singurul lucru" - acesta din urmă fiind un poem dedicat fidelității umbrei în lumea infidelă a lui Proteu.

Volumul *Aventurile lui Proteu* este adevărul poetic al biografiei lui Ștefan Augustin Doinaș. În care dintre ipostaze va fi surprins oare poetul acest episod nepoetic (îl citez după cartea lui Nemoianu, p.149): "în 1957 este arestat și condamnat politic la un an închisoare pentru omitere de denunț" (s.m.)? Bănuiesc și sper că tinerii care citesc acum *Aventurile lui Proteu* au dificultăți în a înțelege așa ceva.

CALENDAR

- 2.IX.1895 - s-a născut D.I.Suchianu (m.1985)
- 2.IX.1900 - a murit Aron Densusianu (n.1837)
- 2.IX.1916 - s-a născut Ion Potopin
- 2.IX.1920 - s-a născut Florin Murgescu (m.1992)
- 2.IX.1928 - s-a născut Alexandru Dușu
- 2.IX.1935 - s-a născut Damian Ureche
- 3.IX.1907 - s-a născut Pavel Dan (m.1937)
- 3.IX.1917 - s-a născut Eugen Frunză
- 3.IX.1919 - s-a născut Ovidiu Driamba
- 3.IX.1923 - s-a născut Nicolae Smeureanu (m.1991)
- 3.IX.1935 - s-a născut Vasile Spoială (m.1993)
- 3.IX.1939 - s-a născut Hoția Ungureanu
- 4.IX.1891 - s-a născut Alexandru Vițianu (m.1985)
- 4.IX.1941 - a murit Sergiu Ludescu (n.1911)
- 5.IX.1857 - s-a născut Maica Smara (m.1944)
- 5.IX.1858 - s-a născut Al.Vlahuță (m.1919)
- 5.IX.1864 - a murit Ioan Maiorescu (n.1811)
- 5.IX.1921 - s-a născut Adrian Mario

- 5.IX.1925 - s-a născut Rodica Ciocărdel-Teodorescu
- 5.IX.1929 - s-a născut Catinca Ralea (m.1981)
- 5.IX.1935 - s-a născut Ion Butnaru
- 5.IX.1947 - s-a născut Al.Dobrescu
- 5.IX.1959 - a murit Marta D. Rădulescu (n.1912)
- 5.IX.1986 - a murit Nicuță Tănase (n.1924)
- 5.IX.1986 - a murit Al. Voitin (n.1915)
- 6.IX.1817 - s-a născut Mihail Kogălniceanu (m.1891)
- 6.IX.1819 - s-a născut Nicolae Filimon (m.1865)
- 6.IX.1910 - s-a născut Dumitru Corbea
- 6.IX.1915 - s-a născut Nicolae D. Pârvo
- 6.IX.1972 - a murit George Băiculescu (n.1900)
- 7.IX.1897 - s-a născut Alexandru Traian-Rally (m.1986)
- 7.IX.1902 - s-a născut Camil Baltazar (m.1977)
- 7.IX.1902 - s-a născut Șerban Cioculescu (m.1988)
- 7.IX.1916 - a murit Nicolae Vulovici (n.1877)
- 7.IX.1924 - s-a născut Stefan Luca (m.1991)
- 7.IX.1930 - s-a născut Ion Arieșanu
- 7.IX.1993 - a murit Eugen Barbu

EDITURA NEMIRA

prezintă

PITICII ÎȘI PUNEAU ȚĂRÎNĂ-N CAP de Tudor Gherman

Colecția PURGATORIU, 208 pag., 3000 lei

Această carte este un strigăt de disperare și de spaimă. Dar se poate coborî și mai jos, mult mai jos, ne transmite autorul Piticilor... Romanul — "cu cheie" — face radiografia precisă a ticăloșiei și răului ca parte a naturii umane. Lumea este privită prin ochii "profesorului", un ins capabil, superlucid, dar minat din interior de propria lui răutate. Noaptea albe ale profesorului sunt întrerupte de scurte perioade de somn bătute de coșmaruri populate de pitici acuzatori și agresivi, proiecții ale numeroșilor indivizi reali pe care protagonistul (care ocupă o funcție importantă în stat) îi ține la respect, oameni altfel capabili, dar vinovați de o ticăloșie mai puțin "eficientă" decît aceea a superiorului lor. În celălalt plan, la lumina zilei, înlanțuirea evenimentelor are aceeași logică de coșmar, aceeași finalitate sumbră și constatăm că ticăloșia poate fi fascinantă, maiestuoasă și chiar de o tulburătoare frumusețe...

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26 - 38 BUCUREȘTI

**Au și
neologismele
povestea lor**

Dicționarul de imagini pierdute este o lucrare științifică, dar are și farmec literar. Ar fi bine dacă toate volumele de literatură propriu-zisă care apar la noi ar avea farmecul literar al acestor cărți de istorie a lexicului.

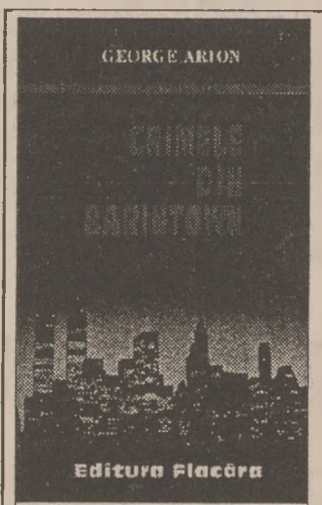

G.I. Tohăneanu, *Dicționar de imagini pierdute*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1995, 272 p., 4400 lei.

bilă plasticitate, pe care G.I. Tohăneanu le actualizează. El curăță de negreală și face să strălucească argintăria lingvistică de care ne folosim în mod curent fără să știm ce valoare are.

**O literatură
care poate
intra în NATO**

Cândva, Ov.S. Crohmălniceanu l-a numit pe George Arion, pe bună dreptate, un "Raymond Chandler al României". Publicând, recent, un volum de povestiri polițiste intitulat *Crimele din Barintown*, George Arion se transformă, dintr-un Raymond Chandler al României, într-un George Arion al Statelor Unite. Și aceasta nu numai pentru că plasează acțiunea narațiunilor sale în America, ci și pentru că, prin felul cum scrie, satisface, virtual, exigențele oricărei edituri de peste Ocean, a oricărei edituri occidentale în general. Stilul alert și captivant, umorul "trăznit", ca și modul decent de a trece mereu sub tăcere melancolia celui ce se simte singur în marile aglomerări urbane asigură inteligibilitatea povestirilor în orice țară din Vest. Chiar și morala lor este întrutotul compatibilă cu aceea promovată de democrațiile occidentale. Din acest

George Arion, *Crimele din Barintown*, București, Ed. Flacăra, col. "Pisica neagră", 1995, 240 p., 3000 lei.

punct de vedere, se poate spune că literatura lui George Arion ar putea fi primită în NATO înaintea României.

Povestirile nu sunt toate polițiste sau exclusiv polițiste. Există în volum și povestiri bizare sau poematice sau ironice. Un singur exemplu. În *Retragerea la pensie* este vorba despre doi soți bătrâni care s-au refugiat, pentru a-și petrece ultimii ani de viață, într-o vilă fastuoasă și exotica și care, copleșiți de nostalgia existenței trepidante de altădată, urmăresc cu un interes straniu informațiile din presă despre soarta dictatorilor din întreaga lume. Pentru o clipă avem impresia că nostalgia pensionari ar putea fi Nicolae și Elena Ceaușescu. Iar în final, când aflăm că ei se numesc Nick și Helen, impresia este deopotrivă spulberată și întărită.

Asemenea finaluri deschise au multe dintre povestiri. George Arion face risipă de ingeniozitate, contrazicându-ne adeseori, în mod spectaculos, presupunerile, creând momente de suspense, trecând pe neașteptate de la un registru grav la unul al derizoriului sau invers. Povestirile nu seamănă între ele, au subiecte complet diferite. Din fiecare s-ar putea face un film. În schimb, seamănă prin caracterul lor de joc literar. Spirit livresc (primul său roman "polițist" purta titlul *Atac în bibliotecă!*), George Arion inventează, este adevărat, tot felul de situații și întâmplări, dar le inventează mai mult pentru a demonstra ce se poate face din cuvinte. Este o jucărie care îi place și cu care ne cucerește și pe noi.

**Lasciate ogni
speranza!**

Grid Modorcea este un autor inclassificabil. Scrie romane despre soarta țăranelor în timpul comunismului, dar și convorbiri cu D.I. Suchianu, cronici cinematografice, dar și articole de scandal, scenarii pentru filme de o mare elevație, dar și cărți licențioase. Numele său poate fi întâlnit, cu aceeași probabilitate, în reviste lite-

Grid Modorcea, *Șobolanii în Italia, biblia transfulgului*, roman, București, Ed. Emin, 1995, 220 p., 4000.

rare prestigioase, în publicații obscure sau pe ecranele televizoarelor (și aceasta în condițiile în care Grid Modorcea a dus campanii înversurate împotriva Televiziunii!).

Așa stând lucrurile, deshidem complet derutați cea mai recentă carte a sa, *Șobolanii în Italia*. Subtitlul, probă de fanfaronadă editorială, mărește confuzia: *biblia transfulgului*. Ni se propune o nouă culegere de obscenități, de genul celor care asigură, în mod ignobil, succesul de librărie? Avem de a face cu un roman cu cheie, capabil să declanșeze încă un scandal de proporții? Este vorba de un ghid practic pentru transfulgi?

Surpriză! Cartea nu este nimic (sau aproape nimic) din toate acestea. Grid Modorcea ne ia din nou pe nepregătite, oferindu-ne un roman-*vérité*, bazat pe o serioasă documentare și scris cu siguranța unui profesionist. Personajul principal al romanului, Niki, un tânăr "de vreo 30 de ani, slăbuț, spălăcit la păr și la chip, cu ochii albaștri" se află în Italia, clandestin, și face toate experiențele - administrative și existențiale - posibile, ceea ce constituie pentru autor un prilej de-a ne introduce în cele mai diferite medii. Aflăm astfel cum se câștigă o pâine la negru în Italia, cum sunt organizații emigranții, ce viață duc prostituatele, care este atitudinea poliției italiene față de nou-veniți etc. etc.

Pentru cei care își fac iluzii romantice în legătură cu viața unui român (fără căpătâi) în Italia, romanul este ca un duș rece. Realismul brutal al autorului ne conduce la concluzia că deasupra intrării în această țară ar trebui să stea scris "Lasciate ogni speranza voi ch'entrate!". Dar tocmai de aceea cartea se citește cu interes. Ea nu este o ilustrată cu portocali înfloriți și cer albastru, ci o carte poștală scrisă pe genunchi, cu creionul.

**Rondelo-
sonetul**

Horia Bădescu, adeptul unui stil elegant - în poezie, în proză, în publicistică -,

face din elegantă un scop în sine în cea mai recentă carte a sa, *Ronsete*. El a inventat o nouă formă fixă de poezie, combinând rondelul cu sonetul, și o cultivă calm, monoton, fără să înregistreze în vreun fel ce se întâmplă dincolo de pereții camerei sale de lucru. Această abstragere, despre care se poate afirma că exprimă o mare noblețe, are în realitate ceva indecent într-o epocă răvășită și tragică. Poezia nu este, bineînțeles, reportaj, ea reprezintă și față de realitate, și față de literatură - cum atât de lapidar și inspirat o definea

Horia Bădescu, *Ronsete*, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 1995, 64 p., preț neprecizat.

Nichita Stănescu - *altceva*, dar nu poate rămâne străin de starea de spirit a contemporanilor.

În "ronsetele" lui Horia Bădescu este evocată mereu suferința, dar evocarea sună retoric, ritmată ca de-un metronom de ritmul imper-turbabil al versurilor:

"S-a făcut târziu în calendar./ s-a făcut o noapte în cuvânt;/ Dumnezeu mai umblă pe pământ/ cu durerea noastră în spinare./ Nu mai au fântânile răbdare./ de nămol sunt toate câte sunt./ Dumnezeu mai umblă pe pământ/ cu durerea noastră în spinare./ Nimeni nu l-a uns cu lepadare./ nimeni nu l-a miruit cu vânt./ Dumnezeu mai umblă pe pământ/ cu durerea noastră în spinare./ Câte-un pas pe piept la fiecare./ S-a făcut târziu în calendar."

Singurul poem ("ronset") are, mai ales în acest context, o rezonanță frivolă în care pătrunde ceva din dramatismul lumii de azi - dar și ceva din stilul lui Adrian Păunescu - este următorul:

"Ca stelele, îi vezi și nu mai sunt;/ parcă i-ar înveli un fel de ceață./ Greoi, împiedicați, sfioși, de-o viață/ țărani se coboară în pământ./ Recensământ după recensământ/ cu capul lor progresul ni-l răsfăță;/ cu țărana ridurile de pe față/ țărani se coboară în pământ./ Doar florile îi duc la jurământ/ și-i trec prin vămile fără de număr/ sfinți jupuși, cu pieile pe umăr/ țărani se coboară în pământ/ să-și rostuiască alt așezământ;/ ca stelele, îi vezi și nu mai sunt."

Cărți primite la redacție

□ Alexandru Ciorănescu, *Care Daniel?*, roman, București, Ed. Cartea Românească, 1995, 216 p., 2856 lei.

□ Dan Berindei, *Diplomația românească modernă, de la începuturi la proclamarea independenței de stat (1821-1877)*, București, Ed. Albatros, col. "Historia", 1995, 212 p., 3500 lei.

□ Gavril Cornuțiu, *Versuri pentru focul scurtelor popasuri*, versuri, Oradea, Ed. Cogito, 1995, 112 p., 2900 lei.

□ I. Funeriu, *Al. Macedonski - hermeneutica editării*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1995, 292 p., 4900 lei.

□ Dan Mănuță, *Analogii - constante ale istoriei literare românești*, Iași, Ed. Junimea,

1995, 292 p., 1700 lei.

□ Cristian Peri, *Ferma lui John*, povestiri americane, București, Ed. Scripta, 1995, 128 p., 3978 lei.

□ Viorel Dianu, *Crucea perpetuă*, roman, București, Ed. Semne, 1995, 204 p., 1700 lei.

□ Emil Sinescu, *Corabia de fulgere*, poeme, București, Ed. Eminescu, 1994.

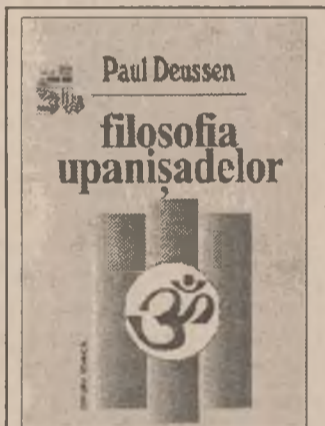
□ I. Neșu, *Un pumn de iarbă*, roman, București, Ed. Tai-Pan, 1994, 200 p., 1100 lei.

□ Theodor Damian, *Lumina cuvântului*, versuri, București, Ed. Libra, 1995, 80 p., preț neprecizat.

**Nesmintiți
de-a
plăcerilor
haită**

“DA, mult diferite și opuse/ sunt cele ce se numesc știință și neștiință;/ te văd aspirând după știință, Naciketăș./ A plăcerilor haită nu te-a zăpăcit”. Nu erudiția aridă, mai rea decât neștiința, ci descoperirea unității eulume, știința prin revelație: iată secretul *Upanișadelor*, care în traducere ar însemna - după unele interpretări - “ședințe de taină”, învățături secrete. Cei care vor să cunoască acest punct culminant al concepției indiene despre lume, care pune soluția salvării la îndemâna oricui, “care reprezintă și azi pentru fiecare indian din casta brahmanilor ceea ce este Noul Testament pentru creștini”, vor citi, printre clasicii Holtzmann, Burnouf, Anquetil-Duperron, Oldenburg, Koeppen, neapărat și tratatul lui Paul Deussen

Paul Deussen, *Filosofia Upanișadelor*. Traducere din limba germană de Cornel Sterian. Editura Tehnică, București, 1994, 320 p., 5800 lei.

(1845-1919), a cărui actualitate e dovedită de numeroase reeditări. După a cincea ediție (Leipzig/ F.A. Brockhaus 1992) a fost făcută traducerea de față, care, trebuie spus de la bun început, umple lacune bibliografice și pune la îndemâna celor interesați de istoria filozofiei un material de neevitat.

Privim cu duioșie pe contrapagina titlului figura tipică a învățatului german de la începutul secolului: ochelari, barbă la Freud, pălărie tare, redingotă, mâini la spate și o expresie concentrată, severă, care dă de înțeles că domnul doctor nu-și pierde timpul cu fleacuri. Pe pagina de gardă se păstrează titulatura de acum aproape o sută de ani (volumul a fost tipărit pentru prima oară la Kiel în 1899): Dr. Paul Deussen. De ce oare ținea acum un secol profesorul (și mai ține și azi editura) la lumescul titlu de doctor? Un înțelept care pare să fi înțeles depășirea celor

lumești, a intereselor egoiste? Pentru că neamțul autentic renunță - conform sfaturilor de practică a ascezei, *tapas* - la orice, da, poate renunța la orice, mai puțin la titlul de doctor...

Născut acum 150 de ani, pe 7 ianuarie 1945, Paul Deussen a fost coleg de școală cu Nietzsche, alături de care a încercat să studieze teologia (de ambii abandonată), cu care a rămas prieten și a purtat o susținută corespondență. Greaca, latina (doctorat cu *Sofistul* lui Platon) și doctrinele lui Kant și Schopenhauer l-au șlefuit pe cel care avea să se dedice, pentru tot restul vieții, studiului sanscritei și predării Vedantei. Pe lângă numeroase volume despre gândirea indiană (cu traduceri aferente din sanscrită) i-a editat și comentat pe Schopenhauer și Nietzsche.

Printre cele mai des citate lucrări în domeniu (inclusiv de către Surendranath Dasgupta, cunoscut cititorilor lui Mircea Eliade), *Filosofia Upanișadelor* se referă la poziția *upanișadelor* în literatura Vedei, la istoria lor și la cele mai importante culegeri de text, la sistemul acestora (teologia - sau doctrina despre Brahman, cosmologia - sau doctrina despre lume, psihologia - sau doctrina despre suflet, escatologia - sau doctrina despre transmigratia sufletului și eliberare precum și despre drumul către această filosofie practică). Buna cunoaștere a lui Schopenhauer, pe care Deussen îl numea *philosophus christianissimus*, a dus la utile comparații între punctul de vedere creștin și cel al *Upanișadelor*. “Să-ți iubești aproapele ca pe tine însuți, cere Biblia; de unde însă această pretenție, căci eu simt totuși numai în mine, nu în altul? Deoarece, așa adaugă Veda explicând, aproapele tău în adevăr este propriul tău. Sine iar ceea ce te separă de el este pură amăgire”. În alt plan, cunoașterea lui Goethe oferă plăcute comparații; de pildă, vorbind despre eliberarea exterioară și interioară, Deussen evocă vestitul greiere din *Prolog în cer (Faust)* “care mereu zboară și sare și tot în iarbă-și cântă vechiul cântecel”.

Identitatea lui Brahman cu Atman, a lui Dumnezeu și a sufletului, această idee fundamentală a *Upanișadelor*, exprimată prin celebrele cuvinte *tat twam asi* arc, pentru Deussen, o importanță care depășește cu mult hotarele Indiei antice și îi prilejuiește concluzii profetice: “Nu putem privi în viitor, nu știm ce explicații și descoperiri îi mai sunt încă rezervate neostenit iscoditorului suflet omenesc, însă un lucru putem anticipa cu

siguranță: pe orice căi ar apuca vreodată filosofia viitorului, cheia se poate afla numai... în propriul nostru lăuntru”.

**Neoane
și
flori de prun**

SELECTIONATĂ de Bernard Pivot printre primele zece cărți ale anului 1990, *Cronica japoneză* a lui Nicolas Bouvier (n. 1929 la Geneva), carte a cărei frumusețe poetică nu este egalată decât de bogăția informației culturale pe care o oferă, apare într-o traducere românească pe care Emanoil Marcu a cizelat-o impecabil. Lumea rece a Japoniei (“clănțanitul face parte din muzica japoneză, până și arborii au crengi contorsionate, strâmbe, de parcă suferă și ele de frig”), senzația de “vizită la înecați” se atenuază în raza lanternei magice a călătorului-visător. Printre spirite blajine și omniprezente (kami), printre muzici bizare și lente “scopse din măruntaiele pământului, din noaptea rădăcinilor”, printre genealogiile diferitelor dinastii imperiale (de origine divină), de-a lungul meditațiilor buddhiste, ciudățeniilor șintoiste, pe drumurile Lunii suverane, Bouvier schițează o invitație irezistibilă. Mitologiile și descrierile vieții contemporane sunt echilibrate delicat în țesătura de poetice amănunte: “După festivalul florilor de prun urmează festivalul nalbei, al stânjeneilor, apoi sărbătoarea Tanabata care celebrează conjuncția stelei Bouarului cu Vega Torcătoarea. În octombrie e timpul arțărilor ce se înroșesc încântându-i, în templele lor, pe bonzii în rugăciune. Anul întreg se învârtă în jurul florilor, al frunzelor, al răsadurilor și spicelor de orez, al constelațiilor”. Alături de ele, aluminiu, neoane, taxiuri cu televizor, metroul cel mai

Nicolas Bouvier, *Cronica japoneză*. Traducere de Emanoil Marcu. Colecția Națiuni/Mentalități. Editura Humanitas, 1995, 207 p., 1.p.

curat și mai modern din lume. “Un popor ce-și numără generațiile până la haosul originar nu poate admite că i-a luat-o altul înainte”.

Văzută ca-n vis, istoria japoneză, Evul Mediu acid, plin de drame sub deviza “pace și liniște”, dar și prezentul populat de chipuri șlefuite, femei mucalite, zbârcite și senine, bătrâni cu un aer amorf și savant, tineri care au părăsit plăcerile pentru a se consacra sarcinilor dificile, par a fi momentele unui spectacol *Nô*. “O castană pocnind în jeratec, un greier furibund cântând în făină fac oare muzică? E întrebarea pe care mi-am pus-o asistând prima oară la un spectacol *Nô*”.

Pasiunea pentru fotografiat a japonezilor, albumele de familie - misiunea omului pe pământ fiind, cum zice Miller, să-și amintească - concretizează uriașa memorie, “păstrătoare și delicată”, a niponilor. Iar Bouvier caută în spatele acestor metereze “libertatea cristalină, lecția despre tot și nimic”.

**Mai bine
scriitor decât
vrăjitor**

Demn de invidie este John Updike, romancier care, deși scrie best-selleruri și nu se zgârcește cu numărul lor, ba mai ia și premii (meritate), rămâne un maestru al scriiturii, un alchimist al cuvântului. Cine a văzut doar filmul cu Jack Nicholson, Cher, Susan Sarandon și Michelle Pfeiffer stă, desigur, la îndoială dacă să mai cumpere și cartea: kitsch-ul cinematografic taie orice avânt, include *Vrăjitoarele din Eastwick* într-o serie horror total banală, ba chiar enervantă. Mărturisesc că am stins televizorul înainte de încheierea filmului, deoarece frumusețea celor trei vedete nu a salvat nici un strop din oceanul de platitudini și trivialități al peliculei.

În schimb cartea se citește pe nerăsuflăte, căci subiectul nu prea original (într-un oraș de provincie, trei “paranormale”, Alexandra, Jane și Sukie își doresc aventuri spirituale și, vorba poetului, supraseruale, cu un trimis al forțelor obscure, Darril van Horne - nume care sugerează diavoleștile coarne - spre a zgudui viața calmă a târgului cu drăciile lor) curge din pana unui maestru. Iată o furtună provocată de Alexandra: “Tunetul bubui, hodorigind și bubuind opintit. Micuții crabi peștriți de nisip ieșeau acum cu zecile și se îndreptau în grabă către marea spumegândă. Culoarea carapacei lor era atât de asemănătoare cu a nisipului, încât păreau aproape transparent. Alexan-

John Updike, *Vrăjitoarele din Eastwick*. Traducere de Corina Popescu. Editura Nemira, 1995, 319 p., 6000 lei.

dra se oțeli și strivi unul sub talpa piciorului. Un sacrificiu. Totdeauna e nevoie de un sacrificiu. E una din legile firii. Începu să danseze desculță, printre crabi... Fulgerul continua s-o fotografieze instantaneu... La fel ca minusculii crabi transparenti pe fondul peștriș al nisipului, Alexandra, udă până la piele, se simțea și ea transparentă față de ploaie, una cu ea, având sângele adus la aceeași temperatură”. Sigur că fostul soț al vrăjitoarei tras în plastic și folosit ca față de masă la bucătărie și alte asemenea amănunte “de răs” dezvăluie încă de la început intenția ironică a autorului. De aceea, e de mirare cum a putut regizorul filmului să încline spre horror și nu spre comedie.

Erudiție muzicală (Jane era violoncelistă), fantezie și multă poezie sunt alte câteva ingrediente folosite de John Updike în colorarea poveștii sale. O poveste pentru cei care nu au curaj să-și închipuie, să viseze, să evadeze din cotidian: ba da, se poate, surâde el; oricare din voi poate fi vrăjitor, chiar dacă nu scriitor!

**Cărți primite
la redacție**

- Gabriel Marcel, *Jurnal metafizic*. Traducere de Dorin Ștefănescu. Editura Amarcord, Timișoara 1995, 414 p., lei 6500.
- Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray. Crima lordului Arthur Savile*. Traducere de Dumitru D. Mazilu. Prefață de Dan Grigorescu. Editura Univers, București 1995, p.318, lei 5500.
- Proust, *În căutarea timpului pierdut. Sodoma și Gomora*. Traducere, prefață, note și comentarii de Irina Mavrodin. Editura Univers, București 1995, p.541, lei 9000.
- Fritjof Capra, *Taofizica. O paralelă între fizica modernă și mistică orientală*. Traducere de Doina Țimpuș. Editura Tehnică, București 1995, p.296, lei 6500.

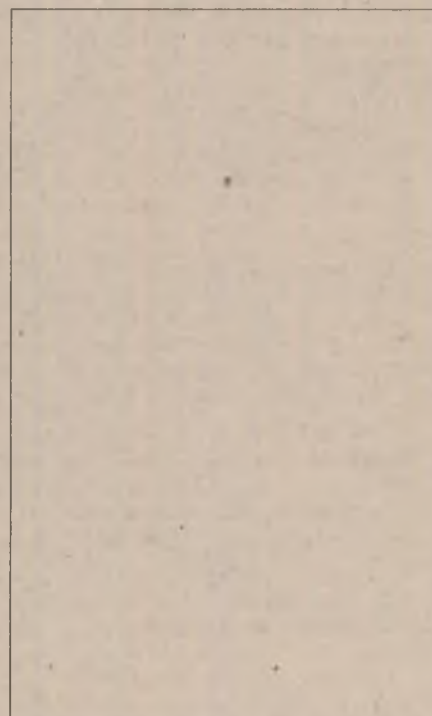
ÎNCEPUTUL cărții e absolut promițător: "La începutul lui 1993, soției mele Tatiana Brătescu (născută Pauker) i s-a comunicat de la Moscova că, potrivit dispozițiilor legii pentru reabilitarea victimelor represiunilor politice, poate lua cunoștință de documentele din arhiva fostului NKVD referitoare la împrejurările în care Marcel Pauker, tatăl său, a decedat în 1938". Doctorul G. Brătescu a însoțit-o pe Tatiana (Tania) în orașul ei natal (Moscova, 1928), unde copilărise, venind în România, pentru prima oară, în septembrie 1944, adică la 16 ani, o dată cu mama ei, Ana Pauker. E limpede că d-rul G.B. nu și-a cunoscut niciodată socrul; în schimb a funcționat ca șef de cabinet al Anei Pauker, la Ministerul de Externe. Dorința celor doi (de fapt) alcătuitoari ai bogatului documentar, de a restabili "adevărul istoric, oricât de penibil și de dureros s-ar înfățișa uneori acest adevăr" (din "Prefață"), este firească și pe deplin respectabilă. Cu o singură, minimă, observație: dincolo de destinul personajului central al cărții, s-ar fi cuvenit, desigur, o mai tranșantă opinie - o judecată de fond - asupra mecanismului diabolic reprezentat, în epocă, de către Partid, NKVD-KGB, Kremlin, Komintern, toate focalizate într-o unică noțiune mitizată: "Cauza". Cu subtilitatea care-l caracterizează, Florin Constantiniu arată în scurta postfață: "Volumul de față nu urmărește nici un fel de «reabilitare» a lui Marcel Pauker și cu atât mai puțin o nouă condamnare. Suntem călăuziți de principiul lui Ranke, după care istoria trebuie scrisă «așa cum a fost», și pentru aceasta e nevoie de documente. De documente, analizate critic, adică receptarea informației oferite de surse, numai după trecerea ei prin grila criticii de texte". Fie-ne cu iertare, dar numeroasele documente publicate *nu fac din Marcel Pauker un martir* (în pofida sfârșitului său tragic și a acuzațiilor nefondate ce i s-au adus). "Cauza" pentru care s-a jertfit cu voie sau fără voie era, ea însăși, condamnabilă, nemiloasă, gata să extermine - în stânga și în dreapta - milioane și milioane de oameni (aceștia DA, sunt martiri!).^{*)}

Știm, din mitologie, că însuși Cronos, stăpânul lumii, își devora feciorii de teamă că unul dintre ei îl va detronea. Din mitologia noastră comună

știm ceea ce Mircea Eliade ne-a explicat magistral: "Marii persecutori se recrutează dintre martirii cărora nu li s-a tăiat capul". Dacă Marcel Pauker - convocat la Moscova în mod expres (ocazie binevenită de a-și revedea copiii, pe Vlad și pe Tania, amândoi rezultați din căsătoria sa cu Ana Pauker), călătorie întreprinsă în pofida avertismentelor formulate de unii și de alții, potrivit cărora la Moscova e ușor de ajuns și e greu de plecat ("N-am de ce să mă tem - pretindea el, ritos -, sunt curat ca lacrima"), dacă nu s-ar fi înfățișat atunci la Centru, în ce fel ar fi fost modificat destinul? Este previzibil și lesne de imaginat c-ar fi parcurs un drum cât de cât asemănător tovarășilor săi de crez comunist; în primul rând, la adăpostul tancurilor sovietice și, în conformitate cu "studiile" făcute dincolo de Nistru, ar fi ocupat înalte funcții în stat și în partid, acționând la unison cu "marea mașinărie" kominternistă. Prea puțini militanți de frunte din perioada ilegalismului interbelic au izbutit, revenind la lumină, erijându-se în diriguitori de conștiințe, în specialiști "universali", de fapt fiind așa-zii "revoluționari de profesie", au izbutit să se sustragă diabolicului mecanism, îndelung pus la punct și experimentat în Uniunea Sovietică, în Gulaguri: INCHIZIȚIA ROȘIE (cu ciclicele ei "campanii de purificare": interogatorii, torturi, pedepse!). Inchiziția clasică, papală, s-a prelungit astfel până în secolul nostru, sub o formă politică, preluată de regimurile totalitare comuniste și fasciste.

Fericirea prin ură

BIOGRAFIA scrisă și semnată de Marcel Pauker, în noiembrie 1937, conține 282 de pagini (numerotate chiar de el). Dosarul său studiat relativ recent, în fondurile Centrului Rus de Păstrare și Studiere a Documentelor de Istorie Contemporană, conține peste 400 de pagini ("text dens" în limba germană), textul atacând o sferă largă de "probleme" ale muncii ilegale (a se citi: subversive). Deosebit de interesant pare punctul de vedere pe care Marcel Pauker îl exprimă în legătură cu apartenența lui etnică și religioasă: "M-am născut la București, ca și ceilalți copii ai părinților mei. Ei se înrudesc unul cu celălalt, întrucât străbunicul meu Margulius este recunoscut de amân-

O anchetă stalinistă (1937-1938) - LICHIDAREA LUI MARCEL PAUKER (Documente traduse și adnotate de G. Brătescu. Postfață de Florin Constantiniu). Colecția MICA BIBLIOTECĂ DE ISTORIE CONTEMPORANĂ (coordonatorul colecției: Florin Constantiniu). Editura UNIVERS ENCICLOPEDIC, București, 1995. 321 p., 6000 lei

două părțile ca strămoș, fiind de fapt considerat întemeietorul tradiției familiei... Era ateu și probabil că lui i se datorează faptul că în familie s-a manifestat o tendință burghezo-revoluționară, astfel încât cele mai multe ramuri ale ei au rupt-o de mult cu religia, nu s-au căsătorit religios, nu au fost botezați (în loc de circumciși - notă G.B.) și nu au fost înmormântați bisericește... Chiar de la mijlocul secolului trecut, familia (cu ambele ei ramuri) s-a romanizat total, astfel că ultimele generații nu mai vorbesc și nu mai înțeleg idiomul evreiesc. I-am reproșat tatălui meu că se rușinează de obârșia lui iudaică, ceea ce poate fi explicat numai prin influența antisemitismului dominant. Căci nouă, copiilor, ni s-a trecut complet sub tăcere faptul că am avea ceva comun cu iudaismul, lucru pe care l-am aflat pentru prima oară abia în anii de mai târziu. Tata a susținut însă că a fost vorba doar de o metodă educativă, pentru a ne scuti de frământări interioare. În orice caz, am fost crescuți în iubirea pentru poporul român, ca fii și fiice ale acestuia... (tatăl intră ca lucrător tipograf la ziarul "Adevărul", de stânga - n.n.). Astfel, atmosfera în care am crescut era destul de politizată, cu atât mai mult cu cât o serie de războaie (dintre care două în Balcani) sporiseră tensiunile. Poziția adoptată acasă la noi a fost: România este un stat oligarhic; poporul, mai ales țăranii, se află în aservire; cel mai întunecos analfabetism; mizerie; boli. Oligarhia e dezgustătoare, bizantină, leneșă, venală, imorală. Partidele politice trădează poporul, trec de partea dușmanilor poporului și a Hohenzollernilor.

Oamenii de treabă, care iubesc adevărat poporul, nu pot să facă România nici un fel de politică, fiind murdăria este enormă. Numai pe necinste și stând în umbra unui de guvernământ se poate îmbogăți civa. Ceea ce este nedemn și antipatriotic pentru un democrat. Patriotismul e onestitate și iubire de popor. Xenofobia și naționalismul sunt opusul patriotismului etc... *mi se urca sânge la de ură* (subl. ns.) împotriva lipitorilor mă cuprindea o dragoste caldă pe blajinul și chinutul nostru popor român".

În autobiografia scrisă în 1937 Marcel Pauker nu pomenește nici un nume de intelectual, fie om politic, artist prestigios, deoarece "jucătorilor" săi kominterniști, nkvd-etc. nu le-ar fi spus absolut nimic asemenea nume (din oligarhia românească "dezgustătoare, bizantină, leneșă, venală, imorală"): un N. Iorun Babeș, un Enescu, un Blaga, Brâncuși, un Virgil Madgearu, Titulescu ș.a. Reiese cu pregnanță, în fel, un adevăr definitiv: *comuniștii și fasciștii, își îndocrinău adere cu o URĂ mortală, oarbă, împotriva unor semeni, primii - ura de clăcelalți - ura de rasă*. Dar ura - crede Greene - nu-i decât o înfrângere imaginației, aforism perfect aplicabil lui M. Pauker: "În groaznică atmosferă de murdărie și de sânge în care se dezvoltase burghezia românească și în care aceasta trăsesse după sine mizeria burgheză și intelectualitatea, am avut fericirea, datorită educației primite de la părinți, să fiu apărat de orice vâltoare și să fiu înarmat cu punct de vedere moral cu dezgust și împotriva ei. Acesta a fost lucrul principal (dobândit în casa părintească - n.n.). Trebuia acum să arăt dacă în stare să mă lepăd cu adevărat de influența burgheză, să mă scutur de intelectualismul împovărător și să une dragostea și încrederea pe care deprinsesem față de popor cu concepția marxistă, să înțeleg epoca, să devin leninist". Fericire prin ură! La peste 20 de ani observă "mocerla regimului românesc" și i se pare "necesar să oprezistență morală acestei lașități generale, avidității și egoismului". Mult devreme, la adolescență, M. Pauker propusese "Respect față de oameni mari", adorându-i pe eroii științei, artiștii și tehnicii, respectiv "cei mai mari binefăcători ai omenirii" (vezi *Autobiografie*). Atunci când și-a părăsit casa părintească, ai lui i-au cerut respecte devisa: "Să fii om!" După ce parcurs toate meandrele Inchiziției roșii, în răzbită combaterii "erezilor ideologice", el a sfârșit - pare-se (!) - poligonul din suburbia Butovo (la 10 km de Moscova), executat la 16 ani în 1938 (o dată cu Marcel Pauker au plecat și toate "numele sale de partid", de fapt nume de cod: Hermann Gugenheime, Ion, Burghezu, Paul Weiss etc.).

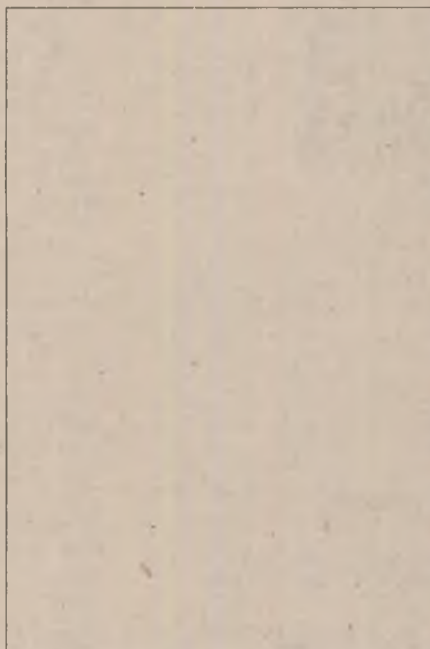
^{*)} Cândva, în 1991, publicând cartea "Dosar ANA PAUKER" (Edit. "Gutenberg"), câțiva (moderști cititori) n-au înțeles exact mesajul respectivei ediții (la comentarea căreia am participat cu consimțământul autorului, Marius Mircu). Temându-mă ca nu cumva, și de această dată, să se întâmple același lucru (fie și cu un singur lector) reamintesc motto-ul pe care eu însumi l-am adăugat, atunci, lucrării: "Marii persecutori se recrutează dintre martirii cărora nu li s-a tăiat capul". Limpede ca lumina zilei! Dar, repet, nu orice lector poate fi ideal, exemplar. Pentru categoria respectivă (fie și limitată) reproduc, aproape de cartea pusă actualmente în discuție, un alt citat din Claude Imbert ("Criza Utopiei"): "Mașina comunistă a fost fiica iubită a Utopiei majore din secolul al XX-lea... crezând că deține secretul «Binelui» colectiv, n-a încetat, de atunci, să alunecă spre «Rău»... (Dorind să făurească un «om de tip nou»), «sistemul a dat naștere doar... unui furnicar de fișe, unei Biserici de slujbași cu limbă de lemn și ochi de ghișe». Nici Ana Pauker, nici Marcel Pauker n-au fost decât asemenea «slujbași» cu limbă de lemn, ochi de ghișe și suflute de ceară. Nimeni și nimic (fie și reproducând/comentând tone de documente, altminteri interesante) nu-i pot absolvi de VINA fundamentală pe care o au (în deplină cunoștință de cauză). *Honest Iago*.

a roșie

Între Bine și Rău

PE BUNĂ dreptate, îngrijitorii
iției și autorii notelor-comentarii (dr.
Brătescu, dar și Tatiana Brătescu-
Pauker) ironizează și pun la punct (cu
cte în regulă) o serie întregă de fan-
zi, mai mult sau mai puțin inspirate,
vivind-o pe Ana Pauker. De pildă,
uzuația repetată conform căreia Ana P.
ar fi denunțat soțul!... În realitate, ea
afla, în anii 1937-1938, în detenție
dumbrăveni). Atunci, prin "canalele"
crete pe care Kominternul le avea
spândite pretutindeni, în închisoare a
nit, pe "linie de partid", și știrea
demascării dușmanului poporului
Marcel Pauker", însă... abia în 1939. Și
lmea cinismului: sarcina de a prezen-
cazul colectivului i-a revenit, deloc
câmplător, chiar... văduvei! Cruzime
finitorie! În "dosarul" destul de volu-
nos, al cazului *M.P.*, figurează și
cumente semnate de *A.P.*, reproduse
b titlul "Ana Pauker și sfârșitul lui
Pauker: Către Comitetul Cen-
al P.C.R. (Moscova, 22.IX.1932); o
risoare de răspuns (vara lui 1940) la o
istolă venită - clandestin - la
dumbrăveni, prin care i se cerea să
intensifice" acolo, după gratii, "lupta
potrivă troțkiștilor"; o declarație
ntru Biroul Politic al C.C. al P.M.R.
caută în arhiva NKVD-ului? - n.n.),
ă în toamna lui 1952, pe când ea
și se afla în plină anchetă de partid:
na Pauker a cedat în fața presiunii
or care o anchetau, anume angajân-
se într-o penibilă operație de aut-
agelare..." - socotesc autorii notelor -
în acest scop l-a năpădit pe Marcel
Pauker cu reproșuri și cu invective",
itate la trăsături de caracter nega-

este, nu e ușor să dezvălui public
sa-ți incriminezi părinții, rudele
opiate; poate că *a incrimina* sună,
cum, prea dur, nepotrivit cu contex-
Totuși, îmi îngădui să evidențiez
umite lucruri care, în comentariile -
ninteri probe, pertinente - rămân pe
nul al doilea, insuficient interpretate
judecate în substanța lor cea mai
nificativă. Oare chiar atât de simplu
se justifice asemenea cuvinte scrise
ru pe alb și trimise drept răspuns:
ragi tovi... Menținerea unității
ectivului, a unei bune stări de spirit și
combativitate, a activității colectiv-
(comunist din închisoarea Râmnicu
at - n.n.) s-au datorat în mare
sură, cu toate slăbiciunile constatate,
titului de seriozitate a situației date,
el că izolarea specială și în condiții
a mai grele la care am fost supusă
și-a ajuns scopul de a împiedica
ce legătură între colectiv și mine,
însă a duce la greșeala exagerărilor
ătoare pe care, în urma criticii
stre, le-am văzut când am aflat de
cluderea din partid a lui *M(arcel)*
auker și a altora, eu n-am contribuit
apida și larga demascare a lui *M.P.*

Iată cum arăta unul din milioanele de ordine de arestare emise sub semnul Secerii și Ciocanului. Lansat pe numele S. (Stepan Semionovici) Marin (respectiv Marcel Pauker - "Puiu" pentru Ana P.). Data: martie 1938. Locul detenției: penitenciarul moscovit Taganka (celebru în epocă). Data execuției: 16 august 1938 (necăleri nu figurează ora împușcării).

(subl.ns.). În condițiile speciale în care mă aflam, nu mi-a fost cunoscută activitatea lui contra partidului, din ultima vreme, decât din cele ce am citit în «Scânteia» și broșura contra troțkiștilor din România. Dar cu deplină încredere în judecata C.C. și recunoscând vechea lui activitate fracționistă, ca și rezistența de a recunoaște gravele greșeli contra partidului făcute (subl.ns.) - încetineala și greșelile făcute de mine în demascarea lui *M.P.* învederează că nu am fost încă de ajuns pătrunsă de sarcina mea de a contribui pe deplin la combaterea și demascarea elementelor prin a căror excludere din rândurile sale partidul se întărește (subl.ns.)... Acceptând formula cu autoflagelarea ca

fiind, în fond, o disimulare a adevăratei păreri în legătură cu cazul *M. Pauker* (ni se furnizează și "detaliul": "Când (Pătrășcanu) a discutat cu Ana Pauker despre soțul ei și felul cum a fost împușcat, *A.P.* a fost de acord cu el că Marcel Pauker a fost «aranjat» pe nedrept și nici ea nu crede ceea ce s-a spus în URSS despre el" - conf. Arhiva SRI), nu putem omite, însă, informația cuprinsă într-o "notă" secretă (martie 1940) expediată de un informator Kominternului: "...Tovarășa Ana a declarat că nu vrea să știe nimic despre trădător și a apelat la toți membrii celulei de partid (închisoarea Dumbrăveni - n.n.) "să lupte cu dușmanii clasei muncitoare". Mai mult chiar! În perioada anchetei din toamna lui '52, evident înjositoare și dificilă, *A.P.*... mărturisea (în formula clasică a autobiografiei "sincere") cum reacționase la aflarea veștii că *M.P.* fusese "demascat de partid ca trădător, dușman al clasei muncitoare": "...Am șovăit; în primul moment mi-am spus, și i-am spus și Zinei Brâncu, că știu că avea mari defecte și a comis multe greșeli, dar nu pot înțelege cum a devenit trădător. Mi-am spus imediat după aceea că, de vreme ce partidul spune aceasta, atunci așa este... (subl.ns.)". Prinsă în mecanismul rotativ pe care ea însăși îl slujise și îl promovase, Ana P. ajunge să-și supraliciteze vinile: "...am greșit nu numai în 1938, ci și în 1929-1930, n-am scos la iveală care sunt cauzele comune ale acestor greșeli, că lipsa de principialitate și obiectivitate mi-au tocit vigilența revoluționară... din pricina poziției mele greșite, comunistele de la Dumbrăveni (toate vor ocupa, cândva, înalte funcții de stat și de partid - n.n.) n-au scos toate învățămintele de întărire a spiritului critic, a vigilenței și a urii

(iarăși URA! - n.n.) față de dușmanii de clasă strecurați în rândurile partidului..." Halal autocritică, halal limbă de lemn! (structură greoaie, datorată anumitor caracteristici sintactice, plus ticuri verbale care te fac să crezi că ai de-a face cu o parodie a unui alt discurs - după *Françoise Thom*).

Aventura tragică a cuplului Pauker depășește cu mult limitele a două cazuri existențiale: amândoi au cunoscut îndeaproape ceea ce ei înșiși au slujit și propovăduit, repetând destinul fiilor lui Cronos. Părintele și-a devorat copiii! "Idealul" îmbrățișat de ei (și de alții asemănători lor) nu-i absolvă, n-are cum să-i absolve de *vinile reale* (nu cele *imaginare* din acte de acuzare sau declarații... la partid!). Marea Utopie a condus la Marea Crimă, cu milioane și milioane de oameni sacrificați în fel și chip. Imensa majoritate sunt martiri, restul sunt victime. Căci: "Mașinăria comunistă a fost fiica iubită a Utopiei majore din secolul al XX-lea... Dar iată care este greșeala: crezând că deține secretul «Binelui» colectiv, n-a încetat, de atunci, să alunece spre «Rău». Din cauză că visa să înlocuiască făgăduiala, imposibil de verificat, a Paradisului ceresc, cu făgăduiala, verificabilă, a Paradisului terestru, s-a creat această sinistră caricatură a Paradisului - acest astru mort pe care libertatea nu poate trăi... Pentru că au dorit acest «om de tip nou», acest popor «regenerat», sistemul a dat naștere doar unui credincios de tip nou, un fidel fără credință, unui furnicar de fișe, unei Biserici de slujbași cu limbă de lemn și ochi de ghips. Teribilă decădere a unei religii de substituție, concepută pentru a compensa fericirea civilă care a izbutit pe plan militar! De altminteri, ca toate dictaturile, de când e lumea, lume..." (*Claude Imbert*, "Criza Utopiei").

Mihai Stoian

Post-scriptum: *M. Pauker* a fost arestat în luna martie 1938. Încarcerat în închisoarea moscovită, de trist renume, Taganka. Anchetat, apoi "judecat" de către un tribunal excepțional, denumit în epocă "troica" (alcătuit din trei membri, dar nu magistrați de profesie, ci... angajați ai Securității de stat, având drept de viață și de moarte asupra celor aduși în fața preținsei instanțe). Condamnat la "moarte prin împușcare". Execuția are loc la 16 august 1938. *A. Pauker* află, în... 1939, la Dumbrăveni, că *M.P.* a fost... exclus din partid. În caracterizarea anuală (decembrie 1940), întocmită Anei P. de Secția Cadre a Kominternului, se arată: "încă înainte de 1935 (data arestării ei - n.n.), se despărțise de fostul ei soț Marcel Pauker, arestat de NKVD". Fiecare avea un copil din afara căsătoriei: ea - pe Mașa (an naștere: 1932), multă vreme socotită a fi fiica lui Maurice Thorez, când, de fapt, avea alt tată, pe militantul comunist francez Albert Fried; el - un băiat (născut în 1931) dintr-o altă legătură. În note ni se explică: "Faptul că soții erau obligați să lucreze în țări diferite, fără posibilitatea unor legături directe, a îngreuiat în bună măsură depășirea acestor tensiuni, neajungându-se însă la o «ruptură»". *M.P.* recunoaște: "E adevărat că, în ultimii ani, m-au afectat profund îndelungatul surmenaj și nefericirea familială". Apoi, în 1941, la aproape trei ani de la executarea lui *M.*

Pauker, în luna mai, are loc un schimb de "prizonieri": Ana Pauker contra a doi patrioți români "unioniști" (unul dintre aceștia: Ion Codreanu). Ciudățenia face ca, în pofida "petelor" apărute în dosarul Anei P., acest schimb să fie acceptat de sovietici (deși, de pildă, Stalin însuși respinsese o propunere de schimbare a fiului său, căzut - pe front - în mâna nemților, ceea ce a dus la executarea prizonierului). Avea Stalin nevoie de Ana P., neapărat, în perspectiva proiectelor privitoare la România? Spera el ca *A.P.* să fie mai ușor manipulabilă (în condițiile date), ori mai eficientă, mai abilă? Oricum, din cartea recent apărută reiese limpede existența paralelă a mai multor servicii speciale sovietice, Kominternul fiind - în esență - un asemenea serviciu de spionaj extern, "elita" internaționalismului bolșevic. Iată o "mostră" edificatoare: pe peronul gării moscovite, în luna mai 1941, au venit s-o întâmpine - cu îmbrățișări tovarășești și cu flori roșii - pe Ana Pauker: Dolores Ibarruri (La Passionaria), fruntaș comunist spaniol, Wilhelm Pieck, secretar al Kominternului (amestecat în lichidarea lui *M. Pauker*) și viitor președinte al R.D.G., Mátyás Rákosi, viitor prim-secretar al P.C. Ungar și prim-ministru etc. Numai "lume bună"! Dar *adevărul* mai seamănă cu un aisberg.

Bardul de la Copăceni

UN CUNOSCUIT istoric și critic literar de la Chișinău, l-am numit pe dl. Mihai Cimpoi, face următoarea constatare cu care n-am putea fi în dezacord: "O pleiadă întregă de scriitori originari din Basarabia fac parte din contextul literar postbelic românesc: unii dintre ei sunt personalități marcante ale acestei perioade dramatice, alții fac figură de literați mai modești, dar atestând o prezență activă în viața literară, iar alții merg pe linia minimei rezistențe, a conformismului" (*Literatorul*, nr. 31/1995). Firește că autorii basarabeni, adaptați prin împrejurările biografice literaturii din România, s-au manifestat în conformitate atât cu o ierarhie a valorii, cât și cu cea derivând din opțiunea etică, atât de importantă într-o vreme a descumpănirii prin totalitarism. Ei pot fi analizați și judecați doar prin prisma aceluiași criterii ce ne îngăduie alcătuirea tabloului literaturii române contemporane. Sudați în imaginea generală, fac dovada unei asimilări perfecte. Dl. Mihai Cimpoi își propune însă a depista "basarabenismul", adică particularitatea "basarabească" a "comportamentului intelectual și artistic" al scriitorilor în cauză. Există oare un atare "basarabenism"? Dl. Cimpoi crede că da: "basarabenismul este adânc codificat genetic, aluziv-subtextual și manifestat predominant în formele literaturii de exil". Numai că trăsăturile acestui "cod genetic" nu ni se aduc la cunoștință într-o măsură cât de cât satisfăcătoare. Dacă există, ele rămân, pentru a-l parafraza pe Winston Churchill, "o șaradă înfășurată într-o enigmă, închisă într-un secret". Căci *descrierea*, de altminteri

exactă și nu o dată înzestrată cu vibrația sensibilității, la care recurge exegetul, e departe de-a se subsuma unei diferențieri globale. Nici o coerență nu se poate proba în virtutea acesteia. Dimpotrivă, elementele ei sînt cît se poate de... centrifuge. Dorind a constrînge o imanență, dl. Mihai Cimpoi epuizează aproape toate situațiile posibile. Aflăm astfel că scriitorii originari din Basarabia ilustrează "exilul interior", în cazul lui Andrei Ciurunga, "exilul dublu, interior și exterior", în cazul lui Paul Goma, și "exilul exterior", în cazul lui Alexandru Lungu. "Dincolo de acest caracter eminent de exil", "basarabenismul" s-ar exprima în "primatul culturalului și naționalului" (fără exemple), în "gustul pentru enciclopedism și universalitate intelectuală (A.E. Baconsky, Victor Kernbach)" în "«glasul faptelor» pe linia tezistă a valorificării documentului biografic și social (Paul Goma)", în "misionarism (Adrian Păunescu)", în "nostalgia copilăriei, a originilor ca univers paradisiac" (iarăși fără exemple). Nu e... cam mult? Spectrul doritului specific se respiră încă, prin menționarea, în plan psihologic, a disidenței "expresive și extrovertite" a lui Paul Goma, spre deosebire de cea "surdinizată intelectuală, introvertită" a lui Leonid Dimov, ca și prin notificarea, în plan estetic, a "onirismului" lui Dimov, a "estetismului și «existențialismului»" lui Baconsky, a "intelectualismului neobarbian" al lui Cezar Baltag, ca și în indicarea, în plan politic, a "oportunismului, împins adesea la limite grotești", la Victor Tulbure. Nu negăm îndreptățirea și finețea obser-

vațiilor. Totalitatea lor însă alcătuiește un stufăriș ideal, o încîlcitură cristalină de "rămurișuri și implicații pure", prin care nu se întrevide poteca unei sinteze. Ireductibila complexitate e suverană.

De altminteri, sîntem de părere că pentru stabilirea unui eventual caracter distinctiv al scriitorilor basarabeni nu ne-am putea opri la eșantionul, e drept, foarte semnificativ, al aceluia dintre ei care și-au integrat creația și activitatea literaturii contemporane din România. Pentru a argumenta o atare gingașă, aproape evanescentă ipoteză, e nevoie de o bază de fapte literare și de particularități morale și comportamentale cît mai largă. Drept care se impune apelul la toți factorii implicați, inclusiv la autorii din formațiunea statată înjghebată în stînga Prutului, precum și la cei - unii de primă mărime, precum Hasdeu ori Stere - din generațiile mai vechi. Numai utilizînd un catalog cvasiexhaustiv am putea avea șansa unei clarificări, chiar dacă e posibil ca aceasta să se verse, dezamăgitor și totodată consolator, în mai cuprinzătoarea caracterizare a specificului moldav, comentat între alții, cu un pasional interes, de către G. Ibrăileanu...

Mai deranjant însă decît faptul că a abordat fără destulă precauție o temă oțioasă ni se înfățișează, sub pana d-lui Mihai Cimpoi, o atribuire vădit ilegitimă. E dreptul d-sale de a afirma că Adrian Păunescu "sparge «somnul comun», într-un mediu al unei letargii cu care - nu-i așa? - n-are nici în clin, nici în mîncă, a-l socoti exponentul unui "mesianism invadat de «canonada lacrimilor»", deși ar fi

interesant de specificat ce anume a "vestit" poetul, ce conținut au avut "oracolele" sale, a-i cita, după cît se pare, fără obiecții, ipostazele în care se proclama "poet-Țară", "poet-fenomen istoric", cu toate că probabil mai bucuros era cel în chestiune dacă ar fi fost circumscris prin sintagmele "poet-Univers" și "poet-fenomen cosmic". Mai puțin e dreptul d-lui Cimpoi de a-l considera pe Adrian Păunescu... basarabean. Oare un scurt episod administrativ în existența familiei poetului, get-beget oltenească, mutată cu serviciul în Moldova dintre Prut și Nistru, în anii războiului, să-i fi putut anula obîrșia reală? Nu vor protesta oltenii că li se răpește personalul monumental cît o colină dolofană a Doljului? Oare sîngele poetului-senator, absorbit prin toate rădăcinile sale din meleagurile Olteniei, s-a făcut apă de... Nistru? Nu credem că cineva ar dori să-l numească pe bardul de la Bârca, bardul de la... Copăceni. Bun-rău, după socotința ficcării, acesta ține de o rubrică geografică anume, circumstanță ce nu mai poate fi schimbată. Rubrică în temeiul căreia e net diferit de autenticii scriitori originari din Basarabia, pe care o răsfrîng nu doar prin locul nașterii (ce poate fi un rod al întâmplării), ci și prin sînge, tradiție, mediu (măcar familial) de formare... Cine s-ar încumeta să-l taxeze, de pildă, pe dl. Barbu Cioculescu, născut în Franța, drept autor... francez?

În ce privește situația subsemnatului, mă gîndesc să cer azil... literar la istoricorii sau (încă nu m-am decis) la meglencii.

Gheorghe Grigurcu

Să ne trăiască !

REVISTA *Literatorul* promovează în ultima vreme o formulă publicistică preluată din revista noastră: *O carte în dezbatere*. Apoliticul săptămînal al Ministerului Culturii aplică însă în mod creator această formulă. Principala sa contribuție constă în aducerea în prim-plan a unor cărți aparținînd conducătorilor redacției.

Astfel, în nr. 38 al revistei (din 29 sept. a.c.) opera supusă dezbaterii este studiul *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii* publicat recent de nimeni altcineva decît de Eugen Simion, membru (marcant) al comitetului director al publicației.

Cititorul se va întreba ce critici eminenti au fost convocați pentru a-și spune, cu obiectivitate, părerea despre recenta carte a lui Eugen Simion. Ei bine (și aceasta constituie a doua notă de originalitate a dezbaterii inițiate de *Literatorul*), au fost convocați nu critici eminenti, ci subalterni (ier-tată fie-mi rima) obedienți ai lui Eugen Simion: Nicolae Iliescu, Andrei Grigor și Lucian Chișu. În aceste condiții, dezbaterea se desfășoară cam așa:

- Să ne trăiți, domnule Eugen Simion! spune Nicolae Iliescu.

- Să ne trăiți, să ne trăiți! adaugă

Andrei Grigor.

- Da, să ne trăiți! intervine în discuție și Lucian Chișu.

După opinia lui Nicolae Iliescu, critica literară dinaintea de 1989 a fost înecată în foiletonism, care a mizat "când pe epicul fals și maniheist, când pe romanul-eseu, când pe intelectualismul de gimnaziu provincial, când pe bolovănișul tautologic al omului dificil (sic!)" Eugen Simion, după părerea subalternului său, "a făcut o figură aparte", "n-a avut structură de foiletonist". "Pedagog rafinat", el "a încercat sinteze literare sau felii tematice, refuzând efemerul, căci a scrie kilograme de foiletoane într-o revistă e sortit, din start, efemerului".

La fel s-a singularizat și a strălucit Eugen Simion - susține subordonatul său, Nicolae Iliescu - "în degringolada criticii literare de după '89, în plină perioadă de lăutărism cultural".

Spirit bătaios, Andrei Grigor abia așteaptă să-și termine Nicolae Iliescu apologia și își face cunoscut propriul său punct de vedere: cartea lui Eugen Simion "este cea mai amplă și mai solidă construcție critică ridicată în perimetrul literaturii lui Mircea Eliade". În viziunea lui Andrei Grigor, Eugen Simion are vocația "de

a intui implicațiile imediate și pe termen mai îndelungat ale unui fenomen literar și de a interveni cu promptitudine acolo unde simțul axiologic riscă să se piardă în entuziasme de suprafață". Și - tot Eugen Simion - "realizează o sinteză fericită între discursul critic - riguros, cu idei limpezi și precise - și cel romanesc - păstrat la distanță de limbajul pretențios sau arid, presărat de «dialoguri» fermecătoare cu cititorul, cu sine însuși, cu opera, personajele și autorul lor."

Vine, în sfîrșit, și rîndul răbdătorului Lucian Chișu, care, după atîta așteptare, își ia revanșa acoperind, cu scris mărunt, o pagină întregă de revistă. Exegetul exegetului lui Mircea Eliade începe prin a-l prezenta pe șeful său ca pe un om curajos, non-conformist, încă din timpul lui Ceaușescu:

"Preocuparea constantă a profesorului Eugen Simion pentru opera și viața lui Mircea Eliade durează de mult, fiind foarte aproape ca, la un moment dat, să-i marcheze biografia cu un incident neplăcut. Vremurile care, se știe, sunt deasupra oamenilor au strâns în mai multe perioade nori negri și amenințatori deasupra operei eliadești, fulgerele acestora țintind și în volumul *Scriitori români de azi*

(vol. II), amenințat cu topirea din cauza textului despre Eliade. Prilej nimerit pentru ființe ancilare din Universitatea bucureșteană să-l admonesteze, ori să-și aducă aminte, într-un fel de confirmare a mai vechilor bănuieli, că studentul (de odinioară) care fusese Eugen Simion evoluase previzibil în... rău."

Nu prea se înțelege în ce a constat actul de eroism al lui Eugen Simion. În scurtă vreme, însă, Lucian Chișu trece la laude propriu-zise, explicite, culminînd cu aprecierea că șeful său are "o abilitate critică remarcabilă".

Copleșiți de această invazie de "Să ne trăiți!", nu ne rămîne decît să spunem și noi, cu bunăvoința universală a personajelor din Caragiale, "Să ne trăiască!". Ceva, totuși, ne îngrijorează. *Literatorul* are în momentul de față 8 șefi (situație derivată probabil din faptul că salariile provin din buzunarele - largi pentru salariații apolitici - ale Ministerului Culturii) și numai 5 redactori simpli. Cum vor face față cei 5 subalterni obligației morale (sau imorale) de a supune "dezbaterii" cărțile celor 8 șefi? Câte nuanțe de "Să ne trăiți!" se mai pot inventa?

Alex. Ștefănescu

Dacă n-ar fi avut mustăți...

DIN CE ÎN CE mai des, oameni de toate profesii, care nu sînt scriitori, scriu. Se apucă să scrie. Nu-i vorba de grafomani; cu ei știm cum stăm, ne-nvață doctorii. Noi ne gîndim la cei sănătoși, ...putem pentru ca să zicem, tun. La cei puternici, cu falci și scopuri puternice și ele și de toate felurile. La prima ochire, cititorul de azi care mai bate librăriile și care îl cunoaște, îl știe foarte bine pe noul, pe proaspătul autor, din alte părți, nu din ale literaturii, se oprește uluit, se uită o dată, se mai uită încă o dată și exclamă în sine: *uite că a scos și asta o carte!* Uneori o și cumpără. Că de obicei e și ieftină. Și chiar o și citește, nedumerit. Numai chestii, aceleași chestiuni pe care le știe și el, din ziare, de la T.V., din parlament. Nimic care să te facă să palpiți. Să sări, captivat, paginile, să vezi cam care ar putea fi sfîrșitul. Nimic. Sau măcar să sperii. Deoarece povestirile, adevărate ori nu, ficțiunile, asta înseamnă: să ai de a face cu ceea ce nu este, dar care, cu răbdare, ar putea într-o zi să fie. Dacă-i sociologie, politologie, - o lume mai bună cît de curînd posibil, avînd în vedere că abia ne mai tragem sufletul. Dacă sînt memorii, - niște mărturisiri ce ne-ar lăsa cu gura căscată. Dacă... În fine. Poate fi la mijloc și vreo încercare literară, cu un erou salvator, cu vreun bancher român formidabil care vindea pioane în 1990, și uite unde a ajuns prin competiție și inventivitate, cu ajutorul biciului pe care economia viguroasă de piață îi-l abate pe spinare, stimulîndu-te. Sau cu un om politic onest, ales de popor, apărînd cu strășnicie drepturile cetățenilor, în timp ce mafia îl lucrează, vrînd să-l compromită, și care triumfă, înălțîndu-ne și pe noi sufletește. Carevasăzică, mai biruie pe lumea asta și binele, să nu fim pesimiști.

Cărți peste cărți scrie și puterea, scrie și opoziția, deși hîrtia diferă. În istoria universală a scrisului, indiferent de calitate, se alinază și ele, sau se îngheșue în computere, alături de marii gînditori, marii sociologi și chiar de romancierii geniali, frecîndu-se de ei, gudurîndu-se pe lîngă ei, toți, în paradis ori infern, luînd masa la aceeași cantină a creatorilor. Un potentat cu bani mulți poate avea orice, numai nemurirea nu. Ai naibii aia, cu cărțile lor, ...viciosul de Dos-

toievski, veșnic falit, curățîndu-se la jocul de cărți; sau ălălalt, Balzacul, fugărit de creditori, sărac lipit, și care, în disperarea sa financiară, cîcă și-ar fi plătit finalmente creditorii cu imortalitatea, care e zero, zero absolut!... Și-atunci, potentatul în-moaie plaivazul în gură, și, învîrtînd limba-n gură, scrie și el la nimereală o operă, aruncînd-o în oceanul vast al creației, cine știe...

Sînt mari tirani, mari dictatori care, și ei, simțiră nevoia să scrie pentru prezent și posteritate. Nu cu mîna lor, de fapt; și aici, dictînd... Ceva și mai mult decît ficțiunea, burgheză din naștere; și mai mult decît ce poate încăpea în imaginația unui romancier decadent; ceva fără spațiu sau loc, etern deci, incoruptibil și de neabătut, ... U-TOPIA. Nimic nu-i face pe oameni mai liniștiți și mai fericiți decît ceva ce nu se mișcă, nu se clintește din loc, fără a exista, propriu-zis, vreun loc. Se zice că dictatorii nu au avut copilărie. Că nu li s-au șoptit la ureche basme înainte de culcare. Că nu le plăcea nici să citească povești, cum citec mai toți copiii, lecturi ce ar fi "marele eșapament al subconștientului colcăind de instincte primare". De unde eliberarea, izbăvirea de rău de la cele mai fragede vîrste. Din contră, copiii-tirani rupeau aripile muștelor, suceau gîtul vrăbiilor, sau băgau la cuptor pisici vii, să le auză miorlăitul infernal, probînd astfel rezonanțele mult visatei societăți viitoare.

PE VREMURI, șoferul redacției, un tînăr simpatic și isteț, pe care-l chema Ilie, m-a întrebat, într-o deplasare, în timp ce-și conducea *Pobeda*, căreia îi zicea "ligheanul zburător", cum ar fi arătat Marx bărbierit. Și Stalin și Hitler, dacă n-ar fi avut mustăți...

"Știu și eu, Iliuță, - i-am răspuns, ... nu m-am gîndit la asta pînă acum (avea în mine o încredere orăbă)... știu și eu..." - șovăiam privind lutul galben, trist, al Moldovei...

"Da' ar mai fi scris operile ale ale lor?, - nu se lăsa Iliuță, - Stalin, adică, ori Hitler, dacă n-ar mai fi avut mustăți?"

"Te pomenești că nu", - m-am trezit zicînd; dar asta suna ca o fluierătură veselă în mijlocul unui prăpăd.

Gugumăni înaripate

EXAMENUL din acest an de la Litere a dovedit, cum bănuiam, că orice subiect care se referă la un aspect sau altul al operei lui Eminescu deschide un teren nemărginit flecărelilor patetice și gugumăniilor înaripate și confirmă, cu asupra de măsură, năravul lăudăroșeniei naționale. Două treimi din teze își fac un titlu de glorie din a rosti măcar o dată, dacă nu de la început, măcar undeva, pe traseu - formula magică *luceafărul poeziei românești*, care pare a asigura standardul lucrării și a juca rolul unui miraculos paspartu interpretativ. De regulă, corectorii nici nu mai iau în seamă clișeele acestora - devenit prenume sau, mă rog, apelativ voievodal -, cum nici cuvîntul *capodoperă*, repetat de cîteva mii de ori în teancul de teze care le revine. Încurajați de frazele apoteotice, înfocate ale unor critici de prestigiu, dilatate nu de puține ori cu un supliment de enormități personale de către obscurii autori de "comentarii" și, uneori, de manuale, incitați de "cuvintele mari" debitate cu măreție de te miri cine la "acțiunile" protocolare "de trăire și simțire românească" organizate, împreună cu sfeșteniile de rigoare, în mai toate ogrăzile țării, candidații se simt tentați "să-și aducă aportul" mai ales spre finalul totdeauna magnific al tezei. Sînt parafraze la ceea ce s-a mai scris, dar și contribuții cînd timide, cînd viguroase la corul național al omagierilor: "A fost și va rămîine un adevărat geniu, un adevărat monstru (!) al literaturii române"; "mereu constituind un punct cardinal între plus și minus infinit, Eminescu este universal (citată din D. Frunză?)"; "Eminescu (...) se ridică în literatura română asemenea (!) coloanei infinitului a lui Brâncuș în sculptură"; "este poetul cu o existență milenară în planul unei literaturi ca a noastră"; "o stea pe portativul literaturii române"; "Hyperion al poeziei românești"; "cu rădăcinile adînc înfipte în pămîntul Mioriței și cu sufletul îndreptat spre astre, Eminescu este un miracol"; "un zeu al literaturii"; "M. Eminescu, al doilea zeu după Zamolxe, după cum e numit de unii exegeți (...), a însemnat pentru literatura română cît și pentru cea universală, un axis mundi, în ciuda atitudinii pesimiste promovate"; "Eminescu poate fi considerat un poet eminent prin excelență, așezat deasupra tuturor dealungul (!) a mii de ani"; "înălțîndu-se ca un uriaș cu fruntea în azur, de unde judecă cu severitate și sinceritate literatura română contemporană"; "poeziile sale au rămas în continuare intangibile oricărui muritor".

Simți - auzînd strigătele tribale de adorație din lucrările acestor candidați, care trădează în fond, opinii curente în lumea școlii și o viziune cu tendință de generalizare - că poetului i s-a pregătit de mai demult o plasă de clișee entuziaste, că aceasta a și început să-l înfășure și să-i paralizaze respirația de creator viu și imprezvizibil.

Și mai instructiv este să urmărești escalada infatigabilă a epitetelor, stahanovismul multiplicării adjectivelor fastuoase, a comparațiilor colosale, a hiperbolelor stridente, năstrușnice, care se umflă, se înalță treptat pînă la atingerea stării de extaz și de pierdere a oricărei legături cu textul. Nu avem spațiu spre a ilustra felul cum crește încet-încet, printr-un soi de autosugestie, ardoarea dreptcredinciosului, cum își trec frazele una alteia suflul pînă la ivirea unor baloane liricoide cu protuberanțe bizare: "L-am găsit pe Lucefăr dincolo de fericire. N-a plîns. N-a suspinat. A cîntat. Glasul său a străpuns crîngul, văile, colinele, apele. Îl aud fluierînd în valea-albastră, și-n sălcii, și-n floarea de zăpadă a salcîmului, și-n florile de tei purtate peste umeri uriași (...)" sau: "A arde în focul sacru, a fermenta substanța din care derivă spiritul genic (!) și finalmente a deveni poet. Poet de valoare, poet ce și-a reprezentat, reprezintă și cu siguranță va dăinui în rîmele poporului care i-a dat configurarea de geniu - asta este Eminescu. (...) A striga Eminescu. sau doar a rosti cuvîntul marelui poet. înseamnă intangibilitatea abstractului, a concretului, a rezultatului final al celor două (...) Vezi, palpiți, guști din plăcere, asta îți dă Eminescu. E simplu și totuși complicat și complex. Atîta filozofie, atîta cunoaștere umană, atîta dezamăgire, pe culmile-disperării și totuși ale sublimului. E genial!" Acest tip de delirație - pe care, mai nou, o descoperim și la fanii lui Nichita Stănescu - pare să fi devenit din reacție compensativă, o componentă a "românismului". Și à propos de "românism", în unele din aceste lucrări care prevestesc, vai, momentul mumificării poetului îmbăiat în epitete și înfășat în superlative, se zărește mecanismul raționamentului care dă naștere stupefiantelor revelații protocroniste: "Fără Eminescu am fi mai altfel, am fi mai săraci - spunea Tudor Arghezi (!?) și luînd în considerare ce a spus, ne dăm seama că literatura română este una dintre cele mai bogate din lume."

Lansări de carte

DOUĂ lansări de carte petrecute în alt cadru decît cel obișnuit al librăriilor au avut loc miercuri, 4 octombrie, în București. Prima dintre ele, *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german (1775-1918)*, apărută la Editura Univers în colecția „Spectrum”, aparține profesorului Klaus Heitmann, de la Universitatea din Heidelberg, reputat romanist și românist. Subintitulată „studiu imagologic”, docta lucrare, tradusă în românește de Dumitru Hîncu, este, cum arată într-o succintă prezentare de pe ultima copertă criticul Mircea Martin, „prima încercare masivă, unitară și sistematică privitoare la modul în care românii, ca entitate colectivă, s-au oglîndit în ochii altor popoare, în cazul de față - germanii”. Cartea a fost lansată, fiind de față și autorul, la Ministerul Afacerilor Externe (sala Gafencu), în prezența unor exponenți ai vieții culturale și a reprezentanților presei. Au vorbit despre carte și despre persona-

litatea autorului Marcel Dinu, ministru secretar de stat în MAE, Mircea Martin, directorul Editurii Univers, istoricul literar Dan Horia Mazilu. În încheiere, profesorul Klaus Heitmann s-a referit la spiritul în care și-a întocmit lucrarea, rezultat al unor cercetări laborioase și totodată expresie a unei pasiuni.

CEALALTĂ lansare de carte s-a petrecut în după-amiaza aceleiași zile, la Uniunea Scriitorilor, care a avut-o oaspete, în calitate de scriitoare, pe doamna Susanna Agnelli, ministru al Afacerilor Externe al Italiei, aflată în vizită oficială la București. Doamnei Agnelli, om politic, dar și scriitoare și ziaristă, i-a apărut recent o carte în România, la Editura Holding Reporter, carte lansată în prezența unui mare număr de invitați. Este vorba de

romanul autobiografic *Ne îmbrăcam marinărește*, frescă a vieții italiene din preajma și din timpul celui de-al doilea război mondial. Cartea a fost prezentată de Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, de Grațiana Bîrlă, din partea Editurii Holding Reporter și de Ion Mărgineanu, autorul versiunii românești. Doamna Agnelli a rostit un scurt cuvînt de mulțumire și a răspuns unor întrebări referitoare la chestiuni literare și politice. În sală era prezent și omologul român al doamnei Susanna Agnelli, domnul Teodor Meleșcanu. Cu prilejul lansării, Editura Holding Reporter a organizat și un mic „spectacol de pantomimă”, cu școlărițe purtătoare de berețe marinărești și cu un cărucior de copil care transporta, spre a fi prezentate autoarei, exemplare din carte. Insolita inițiativă a fost gustată numai de o parte din public. (Rep.)

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Regele a murit, trăiască Regele!

DUPĂ '89, Alexandru Darie realizează acum un al treilea spectacol Shakespeare. Primul a fost "Visul unei nopți de vară" la Teatrul de Comedie. A urmat "Poveste de iarnă" la Teatrul Bulandra și tot aici, în deschiderea stagiunii 1995-1996, la sala "Toma Caragiu", "Iulius Caesar".

Aceste montări au avut mare succes internațional, începând cu "Visul unei nopți de vară" selectat personal de Lucy Neill pentru importantul festival "LIFT" și continuând cu celelalte două, ambele prezentate la Teatrul "Globe" din Tokio, tradițional spațiu de întâlnire al spectacolelor Shakespeare din toată lumea.

Întotdeauna Alexandru Darie și-a format o echipă. Trupa de la Bulandra, pe care am urmărit-o și în "Trei surori" de Cehov, unul dintre virfurile stagiunii trecute, se dovedește în "Iulius Caesar" consolidată, omogenă și, desigur, valoroasă. Relevant este și modul prin care regizorul știe să-și potenteze și să-și evidențieze oamenii, distribuindu-i în roluri, mai mici sau mai mari, care li se potrivesc ca mănua, schimbându-le registrele, surprinzându-l, nu o dată, pe spectator. În "Trei surori", alături de Oana Pellea și Marcel Iureș, îi remarcam, printre alții, pe Cornel Scripcaru și pe Marian Râlea. Remarca de atunci devine evidență acum, în "Iulius Caesar", spectacol în care prezența lui Cornel Scripcaru (*Brutus*) și Marian

Teatrul "Bulandra" (sala "Toma Caragiu") - "Iulius Caesar" de William Shakespeare. Traducerea și adaptarea: Ramona Mitrică. Regia: Alexandru Darie. Scenografia: Maria Miu. Muzica: Adrian Enescu. Distribuția: Dan Aștilean, Cornel Scripcaru, Marian Râlea, Șerban Cella, Oana Pellea, Emilia Popescu, Manuela Ciucur, Claudiu Stănescu, Ion Besoiu, Ion Cocieru, Mihai Gruiă Sandu, Doru Ana, Adrian Ciobanu, Constantin Ghenescu, Luminița Gheorghiu, Anca Sigartău.

Râlea (*Casius*) domină, impresionează prin exactitatea, prin rafinamentul cuvintelor și gestului și cuvintului.

"Iulius Caesar" pus în scenă de Alexandru Darie este un spectacol despre dictatură și manipulare, despre lupta pentru putere, despre crime și comploturi politice. Jan Kott, primul care interpretează politic piesele lui Shakespeare, scria: "Poporul este pentru Shakespeare doar materia istoriei, nu este actorul ei, el poate trezi doar repulsiă, mila sau teama, dar este neputincios, este o jucărie în mâna acelora care dețin puterea." (Jan Kott, "Shakespeare, contemporanul nostru"). Tocmai acest lucru este punctul central al montării de la Bulandra. Accentul este pus pe complotul organizat împotriva lui Caesar. Acest complot este urmărit în toate detaliile, să folosim un termen cinematografic, aproape cu încetinitorul pentru a putea surprinde cea mai mică reacție, fizică, psihică a celor implicați. Este aproape un studiu vizualizat despre mărirea (nu și decăderea!) complotului politic, care răstoarnă mereu istoria. De aceea, scena este golită de figurație, masele nu există, așa cum nu există de fapt nici în mintea acelora care se luptă pentru putere. Poporul este pus în paranteză, este doar o voce pe banda sonoră, o voce de plan doi, o masă de manevră disputată în scena discursurilor - rostite cu spatele la public și cu fața către un hău întunecat - de abilitatea lui *Brutus* și *Antonius*, buni oratori. Astfel, este mărită tensiunea textului pentru că spectatorului i se pune în față mecanismul luptei pentru putere, care nu se mai meșterește tănuț, în "culise", ci la vedere, sub lumina reflectoarelor. Eludarea maselor, a figurației, creează un puternic efect scenic. "Corul" este format doar din agitatorii lui *Brutus*, oamenii complotului. Demagogia și sloganurile se resimt din plin atunci când poporul cere adevărul despre moartea

lui Caesar. Sensul cuvintelor strigate pe bandă, "pace, libertate, democrație", devine utopic. Este un fel de dialog, în care unul dintre participanți este reprezentat simbolic. În final, se ajunge la consens: Regele a murit, trăiască Regele! Chiar dacă sîntem încă într-o Romă agonic republicană. Mișcările și deciziile complotului au un aer oriental, arăbesc-japonez, sporit prin muzica orientală, corsicană, prin efectele sonore și de lumină, deosebit de eficace. Costumele bine realizate de Maria Miu, toga romană este înlocuită cu chimonouri, tunsorii, pozițiile folosite sînt și ele de sugestie japoneză, mister și duritate în același timp. Scena este de la un capăt la altul aceeași: acoperită cu zgură roșie, simbol al singelui vărsat de dragul puterii. Ici-colo sînt presărate trei ochiuri de apă stătută, murdară, un fel de mlaștină în care este scufundată Cetatea. Apa nu înseamnă viață, claritate, transparență, ci moarte, ambiguitate, opacitate. Pe această scenă gândită de scenografa Maria Miu își amplasează foarte bine personajele Alexandru Darie.

Caesar și *Brutus* seamănă fizic. Dan Aștilean în *Caesar* creează o imagine inedită: un fel de mandarin sclerată, în chimonou negru, chel, o masă de carne inertă, suspicioasă, nesigură, bună de măcelărit. Cornel Scripcaru este un *Brutus* calm, rece, lucid, exact. Nu-l perturbă din ritmul său calculat și superior nici complotul, nici trădarea, nici crima. Cruzimea bine dozată, calculată, lipsa de scrupule sînt marcate printr-un joc absolut la rece, extrem de precis în

Teatrul Bulandra: *Iulius Caesar* de Shakespeare.
În imagine: Cornel Scripcaru (*Brutus*) și Oana Pellea (*Lucius*).
Regia: Alexandru Darie. Scenografia: Maria Miu.

toate punctele. Pe măsură ce vorbește poporului, negîndu-l pe dictatorul Caesar, Brutus se transformă el însuși într-un dictator. Și are aceeași soartă, anunțată chiar de Caesar în vis. Povestea se repetă, complotul naște complot. Un personaj complex este *Casius* în interpretarea lui Marian Râlea, hotărît să renunțe la orice șablon. Abil, unduitor, maleabil, intrigant desăvîrșit, cu disponibilitate corporală, Marian Râlea face un rol remarcabil, desfășurat în forță mai ales în partea întâi a spectacolului. În *Marc Antonius*, și Șerban Cella își modifică registrul. Ambiguitatea relațiilor între personajele shakespeariene dă verosimilitate homosexualității între *Brutus* și servitorul său, *Lucius*. Oana Pellea în *Lucius* face din personajul său și mai ales din această "legătură" o stare, fără cuvinte, doar ca prezență. Poate tocmai de asta, nimic din această relație nu-l lezează pe spectatorul conservator sau mai puțin tolerant. Este în spiritul montării, al atmosferei unei lumi bolnave, o lume a puterii bărbaților din care femeile sînt excluse.

Spectacolul este făcut să epateze. Nu toate coordonatele sale sînt însă foarte în detaliu și clar lucrate. Nu toate ideile se susțin. Nu are un ritm continuu, poate și din cauza elementelor discursive ale textului. Multe scene trenează, altele, dimpotrivă, au forță. Finețea și dezvoltarea din "Poveste de iarnă" sau "Trei surori" se regăsesc mai puțin în "Iulius Caesar".

Dansul în cadrul Festivalului Enescu

ARTA DANSULUI, profund și complex legată de arta muzicii, a fost prezentă în cadrul Festivalului Internațional "George Enescu" prin spectacolele mai multor companii de dans clasic și contemporan și, implicit, prin creațiile citorva dintre cei mai importanți coregrafi români.

Sergiu Anghel și compania "Orion"

CHIAR în seara deschiderii Festivalului, după concertul inaugural, a avut loc, la Teatrul Odeon, premiera spectacolului *Barococo Party*, dat de compania "Orion Ballet" a Centrului Cultural "Tinerimea Română" și realizat împreună cu Institutul Francez din București. Un spectacol conceput cu multă fantezie, la care și-au dat concursul mai mulți dansatori, actori, scenografi, dar care are în centrul lui pe cel care a avut ideea, a ales muzica, a alcătuit colajul de texte, care în majoritate îi aparțin, a creat deci scenariul, regia și bineînțele coregrafia - Sergiu Anghel. Un spectacol de autor, care tinde către spectacolul total, la a cărui

Barococo Party în coregrafia lui Sergiu Anghel; Romulus Neagu și compania "Orion"

configurație concură, în egală măsură, mișcarea dansatorilor Emilia Ciobanu, Ioana Popovici, Marilena Jipa, Dana Sănătescu, Laura Voicu, Melinda Peșchir, Vincențiu Popescu, Gabriel Luca și Lucian Moroșan, cât și cuvîntul actorilor Laura Jianu, Ionuț Pohariu și Maria Varsami. Liantul diferitelor momente, alăturate ca într-un joc de puzzle, este personajul Azazel, majordom și muzician, interpretat de balerinul Romulus Neagu. Jumătate din valoarea interpretativă a spectacolului se datorează plasticii deosebit de expresive a acestui dansator.

Spectacolul, cu oarecare tentă barocă, prezintă de fapt numai în unele costume, deosebit de inspirate, ale scenografei Unda Papp și ale asistentului ei, Matei Corvin, dar mult mai apropiat, ca scenariu, de spiritul artei dadaiste, este realizat pe muzică de Royon le Mée și Ariel Romirez. El exprimă cu fidelitate pe principalul său creator, Sergiu Anghel, spiritual, ironic uneori pînă la aciditate, jucăuș alteori pînă la licențios, dornic să șocheze, ușor prețios și pretențios și, oricum, bun coregraf, dar, paradoxal, de factură neoclasică-modernă, cum se definește din ultimele sale creații, inclusiv *Barococo Party*.

Ioan Tugearu și Baletul Operei din Iași

AL DOILEA spectacol de balet prezentat în Festival, pe scena Teatrului de Operă, a fost *Pescărușul*, după Cehov, creat de coregraful Ioan Tugearu, împreună cu compania de balet a Operei din Iași, pe muzica lui Roman Vlad, interpretată de orchestra ieșană dirijată de Răzvan Cernat și de doi soliști, Cristina Simionescu, care a cîntat succesiv toate rolurile feminine, și Cătălin

Berea, respectiv pe cele masculine, regia fiind semnată de Ioan Tugearu în colaborare cu Dan Nasta. Premiera a avut loc la Iași în 1994.

Într-un ambient scenic inspirat, creat de Mircea Morosin, Ioan Tugearu a conturat plastic, prin dans, profilul fiecăruia dintre cele zece personaje ale piesei, în duh cehovian, iar balerini Operei din Iași, pînă acum interpreți numai ai unor spectacole clasice de balet, s-au lăsat remodelați de stilul neoclasic-modern al coregrafului, conferind personalitate și relief tuturor personajelor. Mișcarea fluidă, delicată, încărcată de visare sau de abandon disperat a Alinei Pavaloi, în rolul Ninei, mișcarea patetic-dramatică a lui Cătălin Ailiesei, interpretul lui Trepliov, sau cea dură, de vechil, a lui Viaceslav Baltaga, în Șamraev, s-au mariat fericit, în spectacolul bucureștean, cu mișcarea impetuos-dominatoare a Monicăi Petrică, interpreta Arcadinei, și cu mișcarea largă și impunătoare, dar rece, a lui Tiberiu Almosnino - ultimii doi fiind invitați de la Opera Națională din București.

Baletul *Pescărușul* este rezultatul unei fericite întâlniri între modul de gîndire plastică a unui coregraf și imaginea scenică dată acestei gîndiri, de către dansatori.

Liana Tugearu

GRUP CU TOAMNĂ

Martin AHRENDTS:

Gardul de mărăcini

La întoarcerea din exilul său american în RDG-ul de odinioară, compozitorul Hans Eisler, întrebându-l pe Martin Ahrends: "Aici totul înșală, numai aparențele nu".

LA 13 AUGUST 1961 s-a tras o cortină; timpul a fost oprit. Atunci ce fel de timp a mai fost acela care a curs mai departe? Oare-am căzut din Istorie? Am căzut în somn adânc, ca Frumoasa din Pădurea Adormită? Însă noi nu dormeam, în orice caz nu de tot. Ce mișcări mai poate avea o societate pe jumătate adormită? Ce mai știa, ce mai știe ea despre sine? /.../

Mai curînd sau mai tîrziu aveai sentimentul limpede că nu trăiești printre învingătorii istoriei ci în spațiul german postbelic, aparținînd unui popor învins și ispășind, mai ales ca bărbat, crimele taților și bunicilor.

Granița era pentru mine un semn al acestei limitări a bărbăției. O percepeam ca pe o ispită pe care o plătești cu viața, esențială dar irealizabilă. *O sirenă.* Ar fi trebuit să-ți astupi urechile cu ceară, precum a făcut Odisseu cu oamenii lui, ca să nu-ți pierzi viața. Cu chemarea fisurii germane în urechi pierdeai controlul navei, te legănai pe lângă țarm, fără a putea nici să acostezi, nici să navighezi mai departe. Sau sfîrșeai în cîmpurile lor minate.

Granița aceasta, cu amenințarea ei de moarte, emana un soi de erotism, o

doream cumplit, cumplit precum cîinii și minele care o păzeau. Inaccesibilitatea ei m-a prins și nu mi-a mai dat drumul. M-am lăsat contaminat de zădărnicia pe care, an de an, o răsplinea. Granița avea un magnetism care n-a încetat nici o clipă, nici chiar cînd o uitam. M-a urmărit în vise, cu crăpătura ei tivită cu sîrmă ghimpată. Zăcea aici în toți acești ani, învăluită în lucirea ei de neon, cu cioburi ascuțite și reflectoare ce măturau locul, sclipind toată ca o tîrfă provocatoare. Trebuia s-o ai sau să-i întorci spatele. Ambele lucruri îmi erau cu neputință. A n-o avea însemna să supra-viețuiești - ca pitic.

Eșuai în ea chiar și cînd nu rămîneai agățat în sîrma ghimpată. /.../

În basmul despre Frumoasa Adormită, durata a luat forma unui *gard de mărăcini* care încinge palatul și cultura lui interioară; locuitorii cad într-un anume fel de somn, din care numai de afară pot fi deșteptați. Încăperile dinăuntru se întunecă treptat, gardul de mărăcini face ca această lume anapoda să pară tot mai firească, iar șansele de trezire scad cu cît cresc mărăcinii mai înalți, adică: cu cît *durează* mai mult.

Dar - ceea ce nu știe nimeni - și el, gardul, are timpul său determinat. Cine sosește înaintea sorocului nu poate decît să eșueze lângă el. Am citit adesea că Republicii Democrate Germane i-ar fi lipsit doar un singur om curajos, care să fi îndrăznit să rostească simplul adevăr despre *Împăratul gol*. Eroare! Au existat

mai mulți asemenea oameni dar au eșuat pentru că nu se împlinise sorocul.

*

JAKOB, băiatul "zvelt" de opt ani din povestea lui Hauff, căruia lumea îi stă deschisă-nainte, își irosește viața în serviciul unei babornite care dobîndește putere asupra lui. După ani și ani, pășește în sfîrșit afară poticnindu-se și nu-și mai recunoaște chipul. Tot ce i s-a întîmplat în acești ani e cufundat în beznă. Cum să-și refacă trecutul... "Zăcea aici, pe canapeaua bătrînei și se uita mirat împrejur. «Extraordinar ce adevărate par uneori visele» își spusese el". Ce fel de stare a conștiinței de sine a fost așadar aceea căreia nu-i era îngăduit să fie complet trează, ca să nu provoace suferință zadarnică? Avea asta vreo legătură cu "a visa"? Se ivește oare vreo legătură abia atunci cînd te-ai "trezit"?

Bătrîna îi vorbește despre prefacere în timp ce el mai mîncă din supa de la masa ei. Dar el nu pricepe. Bătrîna pune în apă căpășini de varză, însă acestea sînt de fapt capete omenești; puterea ei se bizuie pe capete tăiate. Pe acestea i le arată bătrîna cînd îi pune în față supa pe care - fără să știe - a mîncat-o ca pe dăgapsă pentru atrocitățile făcute de bărbății care-i sînt strămoși. Băiatul plin de speranțe se transformă într-un cobai în haine omenești. Bătrîna care-l pune la treabă în gospodăria ei și-l înșală spunîndu-i că astfel va deveni un "bărbat adevărat" trebuie că e și ea o femeie înțeleaptă. Știe despre capete tăiate, despre

MARTIN AHRENDTS, născut în anul 1951, la Berlin, a studiat filozofie și muzică, mai tîrziu regie de teatru. După ce în 1981 i s-a interzis să mai lucreze în RDG, a trebuit să renunțe la meseria lui de redactor și pînă la plecarea sa în RFG a lucrat ca muncitor. Din 1984 trăiește lângă Hamburg, fiind colaborator la ziarul *Zeit*. În 1992 a apărut "Biciclistul din Marca Brandenburg", o carte ce a trezit mult interes, povestea unei tinereți în Germania postbelică, apoi în 1995 continuarea "Bărbat cu gropițe". Vă prezentăm fragmente dintr-un eseu: basmul țării sale, o "Frumoasă Adormită".

îndeletnicirile războinice ale bărbăților și despre torționari. Trăiește de cîteva sute de ani deja, de aceea știe că lui Jakob nu i se poate întîmpla altceva mai bun decît să scape la următoarea recrutare datorită trupului său diform. Și să devină în schimb o excelentă gospodină.

Traducere de
Ioana Părvulescu

Marion TITZE:

Neștiuta pierdere

/.../ ÎNTR-O ZI cerusem filmări din elicopter. Ca să marcheze poziția noastră, Daniel desfășură pe acoperiș un cearceaf alb. După numai cîteva minute, din deschizătura lucarnei răsări o uniformă, era sectoristul. Trebuia să prezentăm buletinele.

Noi nu umblăm cu buletinele pe acoperișuri.

Dacă vă imaginați, spuse el sufocat de indignare, că puteți lua peste picior organele de stat.

Acesta a fost sfîrșitul filmărilor noastre din elicopter. A trebuit să-l înșoțim la circă, de acolo s-a telefonat la redacție dacă se cunosc următoarele persoane.

Ulterior am aflat că ne luaseră drept unul din grupurile civice de inițiativă, care protestau împotriva dinamitării unor vestigii istorice, rezervoarele de gaz din Prenzlauer Berg.

A doua zi, din nou pe acoperișul nostru, am primit pentru ultima oară zidurile vechi, ce ne aminteau de teatrele romane. Apoi exploziile. O dată. De două ori. Neajutorat se năruie în sine, ceea ce a trăit cîndva.

Și așa, filmul nostru a fost divizat în două părți: una cu rezervoarele de gaz în fundal, alta fără ele. Însă nimeni n-a băgat de seamă, cu excepția monteziei. Oricum, n-aveam de gînd să renunțăm la rezervoare. În documentarul nostru, ele

continuau să existe. Filmele dintr-un unghi pronunțat subiectiv, în lumina șovăitoare a dimineții, făceau un pre-generic formidabil. Daniel îl montase deja pe muzică.

Începe ca un film artistic, îmi spusese el fericit.

Monteza zise sceptic: Păcat de muncă, asta zboară afară la prima vizionare.

Însă noi eram amețiți de entuziasm. Și, după cum bețivii și somnambulii nu pătesc nimic rău, la fel am izbutit și noi să trecem nevățamați cu reportajul nostru prin toate proiecțiile. În fond, toată lumea dorise redacția cea nouă, un val de aer proaspăt, ei, atunci, mai slăbiți-ne cu propaganda.

Am invitat brigada de tinichigii în cabina de montaj și am destupat cîteva sticle de șampanie. Asta se întîmplă în septembrie. Daniel și-a asumat contractul de angajare. Am jucat o partidă de șah la cantină.

Apoi ziua republicii, steaguri, piața Alexander plină de tufănele pitice, proaspăt plantate, frumoasa lună octombrie.

Fiindcă tocmai "căzuse" un material, televiziunea căuta febril un alt cadou pentru conducerea superioară de stat. Așa se vorbea într-adevăr, ca și cum numele ar fi trebuit nu numai omagiat, dar totodată și păstrat în cel mai deplin secret. Din nefericire, cineva își aduse aminte că în tinerețe conducerea superioară de stat învățase tinichigieria și că

exista pelicula aceea "drăguță" cu acoperișurile Berlinului. Filmul nostru a fost dintr-odată propulsat, proiectat, propus. Asta a însemnat sfîrșitul lui. Ni s-a cerut să schimbăm totul, în primul rînd trebuiau filmate noi interviuri "pozitive", textul ni s-a dat gata scris. "Ciorii negre" trebuiau albe.

Nu știu de unde am luat curajul, îmi amintesc că n-am stat nici o clipă pe gînduri. Ceva mă izbise, probabil un cuvînt. De fiecare dată, spre bine ca și spre rău, m-am lovit de un cuvînt, iar viața mea a pornit în direcția în care trebuia să meargă.

Ciori negre. Prin urmare fratele meu și toți cei care munceau cu adevărat erau niște ciori negre.

Iar mie îmi revenea obligația să le vopsesc în alb.

Am spus, n-aveți nici un drept să faceți asta. Am părăsit cabina de montaj ca pe un loc al trădării. Dacă gramatica mi-ar fi permis, aș fi vorbit cu ei la persoana a treia, pînă într-atît simțeam că dreptatea e de partea mea.

Mai tîrziu, atitudinea mea s-a numit refuz al sarcinilor de serviciu. Un șir nesfîrșit de consecințe, toate s-au transformat în dovezi acuzatoare, cearceaful alb, rezervoarele de gaz vorbeau cu voluptate despre un abuz de încredere.

Am pierdut cîteva kilograme, devenisem cu desăvîrșire apatică, odată, stînd pe o bancă, s-a așezat pe mine un roi de gîze colorate, probabil aflaseră și

MARION TITZE, născută în anul 1953, la Lichtenwalde, lângă Chemnitz, a studiat jurnalistică la Berlin/RDG. A lucrat ca redactor literar și redactor de televiziune. Acțiunea romanului "Pierdere necunoscută" (Rowohlt Berlin, 1994) are loc la Berlin și tratează o pritenie, care nu supraviețuiește în condițiile mereu schimbătoare de viață.

ele cumva că nu mai reprezentam nici un pericol.

Martin s-a internat într-o clinică pentru astmatici, înainte nu tușise niciodată.

Pe Daniel îl vedeam mereu cu buzele albe ca varul, mestecînd niște tablete, cu care era de mult obișnuit.

Gastrită, spuse el, cronică. Credeam că am scăpat de ea, dar în țara asta nu boala e închipuită, sănătatea e o închipuire.

S-a găsit, chiar dacă nu imediat, și un coleg care să "refacă" filmul nostru.

Pe șantier nu m-am mai dus. Îmi era rușine. Pentru tot.

Blugii își bascheții pătați de smoală i-am azvîrlit într-o pubelă.

Mai aud și azi capacul trîntindu-se.

Traducere de
Adriana Rotaru

